

Výskumný projekt Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT
„Budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky“

eZborník

z 27.februára 2017

Pracovný seminár
Rozvoj kultúry otvorenej spoločnosti a obrana pred jej nepriateľmi

Úvodný pozdrav
predsedu KDĽH
Alojza Hlinu
účastníkom
seminára:

„Treba oceniť
každého, kto chce
ísť hlbšie...“

Pavol Prikryl: Nový model kultúry alebo kultúra ako dar

Milé dámy, vážení páni, ctené auditórium!

Hneď na začiatku sa vám chcem ospravedlniť: Hoci žijeme v ére čísel a ekonomiky, nie som priateľom ani jedného. Moje matematické vedomosti sa končia pri trojčlenke, rozdiel medzi ekonomikou a ekonómiou som si musel vygúgliť. A to žijem v časoch, keď sa na nás zo všetkých strán valia rôzne čísla, ukazovatele a grafy vraj rastúcej prosperity.

V našom živote nadobudol prevahu hospodársky život, primát tvorby a výroby. Priam sa zdá, že život spočíva len na rastúcich číslach. A tak žijeme z čísel, grafov, politiky, reklám, chladničky a horoskopov. Človek akoby sám v sebe nemal hodnoty a stále, žiaľ, platí ono komunistické: *Na konci nášho každého úsilia je človek*. A tak aj vďaka tejto prapodivnej chronológii sme redukovaní na pracovnú silu, ktorá sa veľmi rýchlo mení na číslo, ukazovateľ, štatistiku.

Vari sa ani nemožno diviť, že mnohí ľudia si rozdelili život na dva časy, ktoré však nemajú nijaký zmysel: na dobývanie a užívanie. A tak si potom Antoine de Saint-Exupéry právom kladie otázku: *Videl si niekedy strom, aby vyrástol, a potom si zakladal na tom, že je strom?* A tak sa nepýtam, či bude či nebude človek šťastný v pohodlí a v blahobyte. Predovšetkým sa pýtam, aký z toho šťastia, bezpečia a blahobytu vznikne človek. Mám rád svetlo sviečky, nie jej hrúbku. Hodnota sviečky by sa totiž mala merať jej plameňom. Žiaľ, akosi nás začala zaujímať len práve tá hrúbka, jej percentuálny nárast a trvalo udržateľný rozvoj...

Lenže *nielen z chleba žije človek* (Mt 4, 4)... Chlieb je síce dôležitý, ale ako upozorňuje básnik Milan Rúfus, „*akurát vtedy, keď ho niet, ale prestáva mať akýkoľvek*

pozitívny význam vtedy, keď ho je dost“. Chlieb môže byť iba dočasným božstvom hladných, pri jeho prebytku sa stráca jeho význam a človek citovo sublimuje. Priam si pripadá skvelý, keď zrádza svoje tradície, keď zrádza svoje zvyky.

Isteže, pri tejto svätokrádeži vo vnútri spočiatku niečo pociťuje - pokiaľ je to ešte svätokrádež. Čoskoro však zmizne aj tento tieň a človek nemá už takmer nič, čím by mohol vyplniť hlboké prázdno, ktoré v ňom zostalo po strate čohosi.

Keď človek stratí to podstatné, nevie, čo stratil. To sa totiž nedá vyčítať z čísel, grafov a štatistík, aj keď rastúcich a stúpajúcich. No človek má a musí hľadať svoju dôstojnosť - nie však vo svete ekonómie, ale v usporiadaní svojho myslenia. Človek nemôže nemyslieť, pretože by bol, pascalovsky povedané, „*len kameň alebo zvier*a“. Poznávať a myslieť patrí k podstate človeka. A tak je treba ustavične udržiavať v bdelom stave to, čo je v človekovi veľké, a obracať človeka k jeho veľkosti. Ako hovorí Blaise Pascal: „*Človek, to je predovšetkým biedna danosť. No merať ho treba podľa ideálu, ktorý má o ňom Boh. Potom človek nekonečne prevyšuje človeka.*“

Isto, žiť v súčasnosti ideálom je určite ťažké. Ale bez ideálov?

Tí, ktorí tvrdia, že mladí ľudia chcú len blahobyť, nemajú pravdu. Potreby mladých ľudí - a nielen ich - sú širšie a hlbšie. Súčasná revolta mladých, ktorej sa asi čoskoro tiež dá nálepka *extrémizmus*, svedčí o inom. Títo mladí ľudia majú zväčša plné žalúdky - a predsa sú nespokojní, búria sa. Únik do sexu či do prapodivných zoskupení je najmä dôsledok nedostatku príťažlivého ideálu spoločnosti, ktorý by umožnil všestranný rozvoj spoločnosti. A nielen mladí, ale ani tí starší nenachádzajú šťastie v plných nákupných košíkoch. Tie totiž samy nenapĺňajú vnútro človeka.

A tak sa v praxi, žiaľ, možno pritvrdo, potvrdzuje, že *nielen z plných nákupných košíkov a vozíkov žije človek*. Ukazuje sa totiž, že homo consumens nikdy nebude môcť byť šťastný, a to odhliadnuc aj od značnej relatívnosti pojmu *šťastie*. Už prestáva byť Syzifom a stáva sa Ahasverom. Už neudiera, čo mu je sväté, už to úplne fumiguje. Sám seba vyháňa z raja do tvrdosti bytia, ktoré však viac-menej odmieta. Odmieta jednu zo zložiek seba samého, o ktorej sa pripravujúce sa deti na prvé sväté prijímanie učia ako o základnej definícii človeka: Človeka pozostáva z tela a duše.

Povedali sme *duša*. Ak sa má však človek všestranne rozvíjať, potrebuje aj pre ňu pokrm. A vari v súčasnosti ešte väčšmi ako pre telo. Aj dušu treba *pestovať*, ak chceme po latinsky *colere*. A práve od slovesa *colere* sa odvádza trpné prídavné slovo *cultura*.

Ak zadáte do vyhľadávača slovo *kultúra*, na prvých miestach sa vám v rámci etymológie tohto slova objaví, že sa pôvodne viazalo na *pestovanie, colere*, úžitkových plodín a na obrábanie pôdy - *agri cultura*. Ako metaforu použil slovo *kultúra* Marcus Tullius Cicero v *Tuskulských hovoroch* (45 pred Kristom) pri preklade Platóna, keď nazval filozofiu kultúrou ducha: „*Cultura animi autem philosophia est.*“ Pod *cultura animi* mal pritom Cicero na mysli „*starostlivosť o dušu*“.

Až od 16. storočia sa slovo *kultúra* používa v užšom zmysle na označenie vybraných ľudských činností, najmä umeleckých.

Aj keď sa priam ponúka podobnosť slov *kultúra* a *kult*, stojí to značnú trpezlivosť nájsť vo vyhľadávачi ďalšie možné vysvetlenie etymológie slova *kultúra*. Slovo *kult* vzniklo z latinského slova *cultus*, čo znamená nielen *uctievanie*, ale aj *starostlivosť* či *kultivácia*, teda *pestovanie*. Niet sa preto čo diviť, že mnohí jazykovedci odvádzajú slovo *cultus* od *colere*.

Nech mi je prepáčené toto malé jazykové okienko, ale osobne ho považujem nielen za dôležité pre dnešnú tému, ale aj za príznačné pre súčasný svet. Kým prvé vysvetlenie môžeme nazvať ekonomické, to druhé súvisí s transcendentnosťou - a možno preto sa neponúka ako to hlavné, resp. sa zahmlieva či marginalizuje.

Som však presvedčený, že na pôde kresťanskej demokracie - a to nielen politickej, ale aj ako životného štýlu - by sme mali pri definovaní pojmu *kultúra* vychádzať práve z pojmu súvisiaceho s transcendentnosťou. Nejde o nijaké svätuškárstvo, ale o správne a pravdivé chápanie, pretože len tak môžeme nachádzať odpovede a naplnenie „*starostlivosti o dušu*“.

Tiež by sme sa dopustili chyby, ak by sme kultúru brali len v jej užšom význame ako umenie. Dokument UNESCO z roku 2002 definuje kultúru ako „*komplex špecifických duchovných, materiálnych, intelektuálnych a emocionálnych črt spoločnosti alebo sociálnej skupiny, ktorý zahŕňa spolu s umením a literatúrou aj spoločný spôsob života, životný štýl, hodnotový systém, tradície a vieru*“.

Prenesené do politickej roviny, kultúra nie je len záležitosťou ministerstva kultúry, ale je to medziodborový fenomén s akcentáciou na ministerstvo kultúry. A tak sa môže na prvý pohľad zdať, že kultúra je záležitosť pozornosti politikov. Žiaľ, ono sa to nielenže zdá, ale ono to tak aj je.

Pritom je to však presne naopak, resp. malo by byť. Rozvoj kultúry totiž neurčujú politici, tí sú len zrkadlovým obrazom stavu kultúry. V slobodnej spoločnosti je to práve kultúra spoločnosti, ktorá určuje politiku a následne aj tok peňazí. Nepriazeň politiky a štátu preto nemusí mať za následok kultúrnu katastrofu. Prosperita a kultúrnosť nie sú totiž spojené nádoby. Vzťah medzi kultúrou a politikou je vzťah nadriadeného s podriadeným, prvotného so sekundárnym, pretože práve z definície je kultúra prvotným, štát aj politiku predchádzajúcim súborom hodnôt. Kultúra nie je ich nadstavbou. Práve politika je výsledkom kultúry, nie naopak.

A tak kultúra je tá, ktorá hovorí o stave spoločnosti. V oficiálnom dokumente MK SR nazvaný *Stratégia rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 - 2020* sa píše: „*Súčasná situácia v oblasti kultúry na Slovensku nie je uspokojivá.*“ Jednou z najdôležitejších charakteristík tohto stavu je „*rozpor medzi postojom spoločnosti ku kultúre na deklaratívnej úrovni a skutočným postavením kultúry, ktoré jej spoločnosť priznáva*“ (tamže). Autori dokumentu trpkó konštatujú, že „*kým vyjadrenia či už verejných inštitúcií, alebo aj bežných občanov priznávajú kultúre významné postavenie v živote spoločnosti alebo v živote jednotlivca, reálna skutočnosť je taká, že kultúra je vytláčaná do polohy, že ,ak sa zvýšia zdroje, tak sa ujde aj kultúre*“.

A hoci kultúra, vychádzajúc z jej definície, nie je vecou dostatku peňazí a ani pozornosti politikov, práve onej pozornosti sa teší najmenej. Svedčia o tom aj percentá verejných výdavkov vynakladaných na kultúru na hrubý domáci produkt (HDP). Na Slovensku je tento ukazovateľ len okolo 0,4 % HDP, čo je najmenej spomedzi okolitých štátov Európskej únie. Treba tiež poznamenať, že v roku 1993 bol na Slovensku tento ukazovateľ ešte tesne nad 1 %, čo dokazuje zhoršovanie postavenia kultúry v slovenskej spoločnosti v posledných desaťročiach.

Len na porovnanie: Kým na Slovensku v roku 2011 predstavoval podiel verejných výdavkov na kultúru na HDP 0,39 %, v Rakúsku to bolo 0,82 %, v Česku 0,74 %, v Maďarsku 0,57 %, v Poľsku 0,59 %, v Estónsku dokonca 1,80 %.

Opäť však podčiarkujem, že kultúra a jej financovanie nie je len záležitosťou ministerstva kultúry, no aj tak predkladané čísla sú veľavravné. No ak spomínaný

dokument MK SR trpkó konštatuje, že „jednou z najvýznamnejších prekážok rozvoja celej oblasti je nízky dopyt po kultúre“, neznie to ani tak alarmujúco, ako skôr ako nepochopenie definície kultúry.

Preto si spomeňme na „transcendentnú“ definíciu kultúry, ktorá sa odvíja od slova *cultus*. A práve *kult* sa viaže na vzťah k Bohu, ak chceme k bohom. Je to čisto náboženský termín, ktorý nestráca svoju esenciu ani v prenesenom význame, pretože neraz sa človek vo svojich dejinách, vyženúc Boha, klaňal rôznym symbolom.

Tak či tak - odvíjať význam kultúry od *cultus*, vedie k jasnejšiemu pochopeniu myšlienky Antoina de Saint-Exupéry, ktorý povedal, že „kultúra je založená na tom, čo sa od ľudí vyžaduje, nie na tom, čo sa im poskytuje“. Inými slovami, kultúra nie je pasívna, ale práve naopak - vysoko aktívna, a to až tak, že vyžaduje činnosť od každého jednotlivca.

A práve takýto pohľad na kultúru si vyžaduje vytvorenie novej paradigmy, niečo na spôsob parafrázy výroku J. F. Kennedyho: *Nepýtaj sa, čo dala kultúra tebe, ale čo si ty urobil pre kultúru*.

Ak spomínaný dokument MK SR konštatuje, že „pre oblasť kultúry doteraz neexistovala a ani neexistuje jednotná stratégia či koncepcia, ktorá by bola akceptovaná širokým spektrom zainteresovaných strán“, je to do istej miery pochopiteľné. Doterajšie ponímanie kultúry totiž vychádza z „ekonomickej“ definície kultúry, ktorá zo strany jednotlivca nevyžaduje, skôr len očakáva činnosť. No spoliehať sa na príslovie *Kto si počká, ten sa dočká* je iluzórnejšie ako nový pohľad na kultúru, resp. na nový model kultúry.

Preto v zmysle Exupéryho myšlienky „kultúra nevzniká z držania vecí, ale z daru“, sa zrazu vyratúvanie „veľmi bohatého a rozmanitého kultúrneho dedičstva“ v *Stratégii rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 - 2020* javí skôr ako činnosť kustóda, čo je síce dôležité a naozaj potrebné, ale čo je len parciálna časť, navyše pasívna. Lebo ono „veľmi bohaté a rozmanité kultúrne dedičstvo“ môže byť vďaka aktívnemu prístupu ku kultúre v zmysle nového modelu ešte bohatšie a rozmanitejšie.

Možno posledná veta vyznieva ako fráza, navyše utopistická. Stačí si však len pripomenúť reportáž RTVS na jeseň minulého roku, v ktorej sa hovorilo o tom, ako turisti bezradne postávajú pred zamknutými drevenými kostolíkmi na východnom Slovensku - nemal im kto otvoriť dvere kostolíka a dať im náležitý výklad. Štát ako kustód umenia a kultúry radí tieto nádherné sakrálne stavby medzi „vyše 9 700 nehnuteľných kultúrnych pamiatok v pamiatkovom fondé“ (*Stratégia rozvoja...*).

No ak kultúra „nevzniká z držania vecí, ale z daru“, potom stály sprievodca obdarováva nielen seba vo forme rozšírenia si vedomostí, ale aj z hľadiska finančného, navyše obdarováva návštevníkov o krásu a slovenskú históriu. Ba čo viac - napomáha rozvoju ďalšieho odvetvia: cestovnému ruchu, na ktorý sa nabaľujú ďalšie činnosti. A ako bonus môžeme ešte spomenúť, že štát-kustód potom nebude musieť v oficiálnych správach až tak vyplakávať, že nemá peniaze „na renováciu či údržbu historických pamiatok“ a „slabá stránka“, ktorou je „prezentácia slovenskej kultúry doma i v zahraničí, ktorú možno charakterizovať ako nedostatočnú, chaotickú a bez spoločného jednotiacieho základu“ (*tamže*), sa môže zmeniť ak už nie hneď na silnú, tak minimálne na vyrovnanú.

A nesmieme ani zabudnúť na ďalší, no nemenej dôležitý fenomén, ktorý aktívnym prístupom ku kultúre vzniká, resp. sa prehľbuje: vlastenectvo. Skutočné vlastenectvo, a nie to, čo v súvislosti s komunizmom nazval trapista Thomas Merton

ako „*vykrikovanie hesiel ako náhrada za myslenie*“. Vlastenectvo je dôležité, netreba naň rezignovať, práve naopak. A jednou z úloh kultúry je jeho posilňovanie.

Tu sa však vynára úplne prirodzená a legitímna otázka: Ako to celé financovať? Ako financovať nový model kultúry?

Úprimne odpoviem: Nevieť, nevyznám sa. Napokon, medzi kresťanskými demokratmi je dosť ekonómov, ba dokonca múdrych ekonómov, nuž nech je to úloha pre nich. Sedliacky rozum mi však hovorí, že by asi malo dôjsť k celkovej zmene toku peňazí. Napríklad vo Fínsku prichádzajú peniaze do kultúry nielen z rozpočtu, ale aj zo ziskov stávkových kancelárií. Osobne sa mi pozdáva možnosť daňových úľav pre sponzorov kultúry. Možno by stála za úvahu kombinácia viacerých finančných modelov. Opakujem však - nie som v týchto veciach expert, takže možno aj vyvolávam so svojimi názormi na financovanie úsmev. No s úsmevom sa kráča ľahšie... ☺

Nie je mojou dnešnou úlohou pripraviť novú *Stratégiu rozvoja kultúry*, a toľž jej financovanie. Jednak to nie je v silách jedného človeka, jednak to nie je ani kresťanské, ani demokratické. Skôr som chcel stanoviť diagnózu a aspoň naznačiť spôsob liečby.

Isto - tých spôsobov je viacero. Inak sa na vec pozerá konzervatívec, inak liberál či socialista, inak kaviarenský intelektuál. Pri všetkej úcte k ich názorom som však presvedčený, že „exupéryovsky“ pohľad na kultúru, to jest *kultúra je dar, vyžadujúci si činnosť* je priam vlastný kresťanskému demokratovi. Vyžaduje si totiž niečo, čomu hovoríme ľudskosť, morálka. A práve k týmto pojmom nesmie zostať kresťanský demokrat ľahostajný.

Som si istý, že niet skutočných dôvodov a niet skutočného práva rezignovať na etické princípy. Tie sú podstatou každej kultúry, no kresťanskej zvlášť. A ako napísal Milan Rúfus: „*Sú presné tak ako kedysi a platné tak ako vždy.*“ A hoci vyžadujú od človeka maximum, treba si uvedomiť, že tieto princípy neboli formulované ani tak pod zorným uhlom toho, či ich človek vládze naplniť, ako skôr pod zorným uhlom toho, či pri ich absencii je život v ľudskej spoločnosti znesiteľný, alebo nie je, či spoločnosť pri ich totálnom negovaní, čoho sme, žiaľ, práve svedkami, je schopná života, alebo musí skôr-neskôr explodovať.

Zákonitosť etických princíпов z vrchu Sinaj trvá a ja nevidím dôvod o nich pochybovať, či ich dokonca negovať. Sú múdre a večné ako ich Tvorca. A preto ich treba naplňať. A to je poslanie kresťanského demokrata.

Emil Komárik: „Kultúra je živá, pokiaľ sa prenáša z jednej generácie na druhú“

„...Kultúra je text o tom, ako sa ľudia majú správať vo všetkých oblastiach života... Naše hlavné politické rozhodnutie bude, na čo položíme dôraz: na konzumáciu, na konzerváciu, alebo na tvorbu?“

(celé vystúpenie doplníme po doručení textu od autora)

Ivan Šimko: Ako odvrátiť hrozbu globálnej kultúrnej vojny?

Zdá sa, že migračná kríza otriasa základmi politického usporiadania v Európe i v USA. Dovoľte mi k tomu najskôr uviesť dve úvodné poznámky. Prvou je dôležité upozornenie, že pre kohokoľvek, kto chce do politiky vnášať ducha Kristovho učenia, je tento politický proces vážnou dilemou. Kto sa vyhlasuje za kresťanského demokrata a túto dilemu nevidí, nerozumie buď požiadavkám Evanjelia alebo politike.

Druhou poznámkou je charakter tohto procesu. Je to dej, ktorý ďaleko presahuje sféru politiky. Ľudia to inštinktívne cítia. Prieskumy verejnej mienky po celej Európe jasne preukazujú ich obavy. Voľby rozličných dobrodruhov len potvrdzujú rozsah a vážnosť týchto obáv. A nie je to iba populizmus a propaganda. Ľudia cítia ohrozenie niečoho hlbšieho. Základom toho, čoho sa zdanlivo zmätení voliči obávajú nie je totiž problém štandardnej politickej súťaže a jej mechanizmov. Ide tu o problém kultúrny. Ľudia to v tomto ohľade vnímajú správne. A keďže im štandardná politika na to nedáva jasné odpovede, nastupujú emócie, strach, a celkom prirodzene sa objavujú i manipulátori, ktorí s týmito javmi vedia pracovať.

Preto svoj príspevok dnes venujem otázke, či je možné odvrátiť hrozbu globálnej kultúrnej vojny. Je to najnaliehavejšia politická otázka našej doby. Tak, ako kedysi Mao Ce-tung rozpútal kultúrnu revolúciu a spôsobil svojmu národu nesmierne utrpenie a škody, dnes nemôžeme bez obáv sledovať narastajúce napätie v celom svete. Napätie, ktoré má, podobne ako spomínaný tragický historický dej v Číne, kultúrne pozadie. Ibaže tento raz nadobudol globálny charakter.

O aký problém kultúry tu teda ide?

Kultúrnym základom spoločnosti je istá predstava, ideál života človeka v kruhu iných ľudí. Nejde tu len o to, aby uspokojoval svoje materiálne potreby. Ekonomická stránka ľudského života a s ňou spojené vzťahy (napríklad vlastnícke) je iba časťou tohto ideálu. Ešte mocnejšou jeho súčasťou je ľudská túžba po živote; nádeje a úzkosti s ňou spojené. V nej kľúčovú úlohu zohrávajú predstavy a presvedčenia, ktoré súhrnne označujeme slovíčkom náboženské. K nim je potrebné pripočítať i zmysel pre krásu sveta, a v neposlednom rade i vzťahy voči druhým ľuďom. Predovšetkým lásku, ktorá dokáže byť veľkou pohnútkou v životoch ľudí. Ale žiaľ aj jej opak, nenávisť. V celom tomto komplexe túžob a vzťahov človek od nepamäti hľadá vysvetlenie a zmysel svojho života. A i to, čím spolu s ľuďmi, s ktorými žije, je. Svoju spoločenskú identitu. Toto súhrnne označujem ako kultúru v najširšom zmysle tohto slova. Vo chvíli, keď sa na tomto fundamente začne budovať isté usporiadanie spoločnosti, sa táto základňa, ktorú tvorí konkrétna kultúra, stáva základom konkrétnej civilizácie.

Chaotické politické deje v súčasnej Európe (ale i v USA) nám nedávajú veľa príležitostí vidieť i nádejné znaky časov. Som však presvedčený, že tu nádej jestvuje a je ňou neskutočný príbeh utvárania a budovania kultúry, ktorá sa pôvodne utvorila v prostredí okolo Stredozemného mora a potom sa stala základným kameňom našej civilizácie.

Nikdy to ale nebola žiadna idylka. Táto civilizácia žila, rástla, ale občas i upadala a vysychala, v zápasoch, a to tak vnútorných ako i v zápasoch s okolitým svetom, s hordami kmeňov alebo i ríšami, čo pochádzali z iných kultúrnych oblastí. Európska civilizácia ich nie vždy dokázala poraziť vojensky. Čo však ako jediná dokázala, bola schopnosť vstrebať, prijať ľudí a idey, hoci pochádzali z iných kultúr. Nikde inde, po celé známe dejiny, nejestvovala spoločnosť tak otvorená iným ľuďom a novým ideám. A nikde inde nenastal taký ekonomický rozmach a neutvorila sa tak dlhodobá politická sila. Práve tak sa stala európska a neskôr euroamerická civilizácia veľkou a neprekonateľnou. Jej základňou bola a je kultúra otvorenej spoločnosti.

O tom, ako sa táto kultúra uplatňovala v Európe, a to i napriek tomu, že ju po celé stáročia tvorilo mnoho samostatných, a často vzájomne súvisiacich štátov, veľmi pekne v roku 1930 uvažoval vo svojej známej práci Vzburá davov španielsky publicista a politický mysliteľ José Ortega y Gasset: „Sotva západné národy dosiahli svoj súčasný profil, vynorila sa medzi nimi a pod nimi ako pozadie Európa. Tá je jednotnou krajinou, v ktorej sa pohybujú od renesancie...Francúzsko, Anglicko, Španielsko, Taliansko, Nemecko medzi sebou bojujú, tvoria, rušia a znovu tvoria nepriateľské spolky. Ale to všetko, vojna i mier, je spolužitie rovného s rovným...Rovnorodosť duší sa zvyšovala z generácie na generáciu...Duše francúzske, anglické a španielske boli, sú a zostanú tak rôzne, ako si želáte; ale majú rovnaký plán alebo rovnakú psychologickú stavbu, a predovšetkým sa naplňajú rovnakým obsahom. Náboženstvo, veda, právo, umenie, spoločenské a erotické hodnoty sa stávajú spoločnými. No a to sú duchovné veci, z ktorých sa žije...Keby sme dnes zmerali svoj duchovný obsah - názory, pravidlá, želania a domnienky - spozorovali by sme, že väčšinu toho všetkého nečerpá Francúz zo svojho Francúzska, ani Španiel zo svojho Španielska, ale zo spoločného európskeho majetku.“ (José Ortega y Gasset: „Vzpoura davů“; Naše vojsko, Praha 1993;str.126)

A to nebolo vtedy ešte ani chýru o nejakej Európskej únii, o ekonomickej, či dokonca politickej integrácii. Na Starom kontinente sa v rozličných štátoch, bez ohľadu

na ich vzájomné politické vzťahy po stáročia utvárala, rozvíjala a uplatňovala kultúra otvorenej spoločnosti.

To ale neznamená, že by táto kultúra bola neohroziteľnou. Dejinné zvraty prinášali európskym národom pokrok ale i úpadok. Naša kultúra však nezahynula. Dokázala sa vzchopiť, a napokon v krvavom konflikte zvíťaziť. A potom sa začal i proces politickej a ekonomickej integrácie Európy, ktorý dospel ku koncu storočia k utvoreniu Európskej únie.

Kultúra otvorenej spoločnosti nie je žiadnou módnou novinkou. Jej základy sa zrodili už v antickom Grécku spolu s prvými predstavami demokratického usporiadania štátu, mesta, základom ktorého bola sloboda jednotlivca pod ochranou verejnej moci. To bolo inde a dovtedy niečo nevídané. Štátna moc tu zrazu chránila slabších, jednotlivec si svoju pozíciu nemusel „vyboxovať“ proti ostatným, lebo mu ju garantovala *jeho* štátna moc. Bolo to v piatom storočí pred Kristom.

Veľmi plasticky to vykresľuje britsko-rakúsky filozof Karl Popper: „...generáciu, ktorá znamenala obrat v histórii ľudstva by som rád nazval *veľkou generáciou*. Táto generácia žila v Aténach tesne pred peloponnézskou vojnou a v jej priebehu. Patrili k nej veľkí konzervatívci ako Sofoklés alebo Thukydidés...bol však medzi nimi tiež Periklés, veľký vodca demokracie, ktorý sformuloval princípy rovnosti pred zákonom a princípy politického individualizmu...K *veľkej generácii* musíme tiež počítať Prótagora, rodáka z Abdéry... a jeho krajana Démokrita...K tejto generácii patril aj Sókratés, azda najväčší z nich, ktorý učil, že ... sa musíme vyhýbať dogmatizmu, že sa musíme vyvarovať ... nedôvere voči teórii a rozumu a magickým postojom...“ (K.R.Popper: „Otvorená spoločnosť a její nepřátelé I.“; ISE, Praha 1994; str.167/168)

Filozofické základy otvorenej spoločnosti formuloval Démokritos z Abdér: „...cnosť je najviac založená na rešpekte voči druhému človeku...Každý človek je svojim malým svetom... Bieda demokracie je lepšia než prosperita , ktorá údajne prichádza s aristokraciou alebo monarchiou, rovnako ako je sloboda lepšia než otroctvo... Mudrc patrí všetkým krajinám, lebo domovom veľkej duše je celý svet.“ Démokritovi tiež vďačíme za poznámku o takomto skutočnom vedcovi: „Radšej by som našiel jediný kauzálny zákon, než aby som bol perzským kráľom!“ (K.R.Popper: „Otvorená spoločnosť a její nepřátelé I.“; ISE, Praha 1994; str.168)

Azda najpresnejšie sformuloval politické princípy kultúry otvorenej spoločnosti, a na jej základe utvorenej aténskej demokracie, jeden z jej najvýznamnejších mužov Periklés vo svojej slávnej pohrebnej reči v roku 431 pred Kristom: „...My totiž máme štátne zriadenie, ktoré nepotrebuje nič závidieť zákonom susedov, skôr sme sami príkladom pre iných, než aby sme napodobňovali my druhých. Hovorí sa tomu demokracia, vláda ľudu, pretože sa opiera o väčšinu, nielen o niekoľko málo jednotlivcov; podľa zákonov majú všetci rovnaké práva, pokiaľ ide o súkromné záujmy, pokiaľ však ide o spoločenský význam, má pri výbere pre verejné úrady každý prednosť podľa toho, v čom vyniká, podľa schopností, nie podľa svojej príslušnosti k určitej skupine...Do svojho mesta dovoľujeme vstúpiť komukoľvek a nestáva sa, že by sme niekedy vyhánaním cudzincov niekomu bránili aby sa poučili alebo aby si pozreli niečo, z čoho by mohol mať nepriateľ prospech, pretože by to nebolo utajené. Lebo viac než na vojenské prípravy a úskoky sa spoliehame na odhodlanosť vykonať činy, vyrastajúcu v našom srdci...I pokiaľ ide o ušľachtilosť duše, správame sa opačne než väčšina ľudí. Získavame si totiž priateľov nie tým, že by sme od nich prijímali

služby, ale tým, že im ich poskytujeme. Kto preukáže láskavosť, je istejším priateľom ...My jediní poskytujeme komukoľvek služby bez strachu, nie s prospechárskej vypočítavosti, ale v dôvere v slobodu... celá naša obec je pre Grécko školou...Že to nie je iba vystatovanie vymyslené pre túto príležitosť, to dokazuje samotná moc nášho mesta, ku ktorej nám tieto vlastnosti pomohli.“ (Thukydides: „Dějiny peloponnéské války“; Odeon, Praha 1977; str.121-125)

Kultúra otvorenej spoločnosti sa rodila a i ďalej vyvíjala v zápasoch. Protirečenie medzi koncepciou vlády uzavierajúcou sa do elit a perikleovskou predstavou kultúrnej rovnosti, sa vinie ako niť celými dejinami európskej kultúry a bolo zdrojom nielen konfliktov a zápasov, ale i vnútorného dynamizmu tejto kultúry.

Vždy, tak ako to vidíme i teraz, sa našli ľudia, ktorí rovnosť s tými, ktorí nepatria „k nám“ popierali, ba i démonizovali. Na druhej strane, nikdy im neprekážalo, aby užívali všetko to bohatstvo, materiálne i duchovné, ktoré sa vďaka otvorenosti tejto civilizácie vytvorilo. Ortega o týchto nepriateľoch otvorenej spoločnosti píše, že ich zaujíma len ich blahobyť, avšak zavierajú oči pred príčinami tohto blahobytu. Nevidia vo výhodách, ktoré prináša civilizácia zázračný vynález, ktorý treba opatrovať, rozvíjať a chrániť, ale tvária sa, že ich úlohou je tieto výdobytky dôsledne požadovať, akoby boli vrozenými právami. „To môže slúžiť ako symbol správania sa, ktoré v širších a zložitejších rozmeroch prejavujú dnešné davy voči civilizácii, ktorá ich živí.“ (K.R.Popper: „Otevřená společnost a její nepřátelé I.“; ISE, Praha 1994;str.63) To písal v roku 1930. Ako vidíme, nič nového pod slnkom!

Tento zápas však napokon dokázala naša otvorená civilizácia pozoruhodným spôsobom využiť vždy vo svoj ďalší prospech. Pretože jej „vnútorní nepriatelia“ spravidla víťazili a víťazia práve vtedy, keď otvorená spoločnosť strácala svoju dynamiku, skostnatela, zmocnili sa jej obchodníci, čo princíp rovnosti nahradili svojimi záujmami, a tak predovšetkým vtedy, keď stratila svoju vnútornú príťažlivosť. A tak sa potom pravidelne našli „proroci“ návratu ku „zlatému veku nevinnej rodovej spoločnosti“, ktorá vlebila *svojich* ľudí, *svoj*rod, *svoj*narod, *svojho* vládcu pevnej ruky, či *svoj*u triedu ako elitu, ktorá má viac práv ako iní. Viac ako tí „*mimo*“. A oživovali tak falošnú romantiku kmeňovej spoločnosti, voči ktorej sú všetci, čo nepatria do *nášho* kmeňa, nepriateľmi. Iba slepý nevidí, že presne toto sa odohráva v našej civilizácii i teraz.

O týchto prorokoch návratu píše filozof Popper znovu veľmi presne: „Čím viac sa usilujeme vrátiť do hrdinského veku kmeňového systému, s tým väčšou istotou sa dopracujeme k inkvizícii, tajnej polícii a romantizovanému gangsterstvu...“ (K.R.Popper: „Otevřená společnost a její nepřátelé I.“; ISE, Praha 1994; str.180/181)

Naša civilizácia sa však v takýchto okamihoch svojich dejín dokázala vždy zmobilizovať. Tak trochu i vďaka týmto „vnútorným nepriateľom“ sa vo všetkých takýchto prípadoch napokon vrátila k tomu, čo bolo pre ňu podstatné. A stávalo sa to práve po obdobiach, keď na to začala zabúdať. To ju obnovovalo a dávalo jej to novú dynamiku.

Dva a pol tisícročia kultúry otvorenej spoločnosti predstavujú nielen zápasy, ale aj širokú škálu politických modelov a ekonomických mechanizmov. Ak teda hovoríme o rovnosti, ako základe tejto kultúry, treba zdôrazniť, že ide o kultúrnu rovnosť. Nie vždy to bola politická rovnosť, či rovnosť pred zákonom, alebo dokonca majetková rovnosť. Kultúrna rovnosť vychádza z rešpektu voči základnej hodnote každého

človeka, teda i toho, ktorý k nám nepatrí. Uvediem príklad: ak zahynie kdekoľvek vo svete veľa nevinných ľudí, nech sú odkiaľkoľvek, drvivá väčšina ľudí, ktorí vyrástli v prostredí našej civilizácie pocíti súcit. A často i solidaritu a úmysel pomôcť ľuďom postihnutým nešťastím. Keď však teroristický útok na Dvojčky v New Yorku (a mnoho iných podobných po celom svete) spôsobil smrť a utrpenie niekoľko tisíc ľuďom, ktorí so zápasom islamistov nemajú nič spoločné, vo viacerých islamských krajinách sa ľudia spontánne radovali. Pritom to samozrejme zďaleka neboli všetko teroristi. Je to ich mentálna výbava, s ktorou vo svojej kultúre vyrástli. Kultúre, ktorá nepozná rešpekt voči človeku s inej kultúrnej oblasti, alebo ho aspoň nezdôrazňuje. Je to pohľad spoza bariér uzavretej kultúry.

Táto otvorenosť voči kultúrnej rovnosti v našej civilizácii jestvovala i v politických modeloch, ktoré inak pripúšťali elitárstvo a i dramatickú politickú nerovnosť. Bola to nedôslednosť vo vnútri našej kultúry, a v priebehu novoveku sa v zápasoch postupne presadzuje koncepcia rozširovania kultúrnej rovnosti i na rovnosť politickú, predovšetkým na rovnosť pred zákonom. Je to v podstate návrat k politickému modelu, v ktorom sa kultúra otvorenej spoločnosti zrodila, k modelu antických Atén, ktorý nazývali oni, a nazývame aj my, demokraciou. Je to možno notoricky lacné, ale ako Churchill svojho času povedal, napriek nedostatkom a chybám každej konkrétnej demokracie, nič lepšie ľudstvo nevymyslelo.

V dobe globalizácie však táto dynamika kultúry otvorenej spoločnosti prestáva byť iba vnútorným procesom a objavujú sa jej noví nepriatelia. Takí, čo si vytýčili kultúrno-politický zámer civilizáciu založenú na tejto kultúre odstrániť ako takú, a nahradiť ju vlastnou predstavou globálneho uzavretého systému. Taký, ktorý by mal potlačiť, podrobiť si, prípadne úplne sa zbaviť všetkých, čo do neho nezapadajú. To v minulom storočí hlásali predovšetkým kultúrno-politické doktríny národného socializmu a marxizmu-leninizmu.

Dnes je takýmto globálnym protivníkom kultúry otvorenej spoločnosti radikálny islam. Nie však tak, ako o tom hovoria naši vnútorní odporcovia tejto kultúry, Trump, Le Penová, či Zeman. Kultúru otvorenej spoločnosti v skutočnosti neohrozujú utečenci, ktorí pred radikálnym islamom práve utekajú. Naopak, oni sú svedectvom príťažlivosti konceptu osobnej slobody a dôstojnosti každej osoby, garantovanej štátom. Kultúrno-politická doktrína radikálneho islamu však predstavuje reálnu globálnu hrozbu. Stavia pred nás naliehavú otázku, či dokážeme s moslimami žiť. Nie však ani tak v Európe, či v Amerike, ale na tejto planéte. Pred touto otázkou nesmieme zavierať oči, nesmieme sa jej vyhýbať, ale musíme na ňu hľadať primeranú odpoveď.

Francúzsky špecialista na islamskú problematiku Gilles Kepel píše o tom, čo pomenúva eschatologickou koncepciou času všetkých islamistov: „Jej stredom je uskutočnenie Božieho zjavenia. Došlo k nemu v niekoľkých desaťročiach, ktorým sa hovorí *zlatý vek islamu*, v dobe proroka Mohameda a jeho prvých štyroch nasledovníkov, teda približne medzi rokmi 622 až 657...Islamistický prúd, vo všetkých svojich odtieňoch, sa usiluje o *nový začiatok*, o to, znovu presadiť a uplatňovať pôvodný model islamu, stelesnený vzorom Proroka. Táto snaha islamistov jednak vyvolá vnútorný boj v moslimskom svete, lebo islamisti chcú nahradiť skazených vládcov kniežatami *nadšenými správnou vierou*, jednak vedie k boju s vonkajším svetom *neveriacich*. Svet neveriacich predstavuje na jednej strane nepriateľa..., ale zároveň predstavuje objekt ich úsilia, lebo nakoniec západnému svetu nezostane iná

možnosť ako prijať islam... Nad takou simplexnou a pritom všemocne sa tváriacou víziou sveta je možné sa pousmiať. Avšak jej mobilizačný náboj je obrovský tím, že oživuje a aktualizuje dejinnú tradíciu a učenie vštepované moslimom od najútlejšieho detstva v koránskych školách...“ (Gilles Kepel: „Válka v srdci islámu“; Karolinum, Praha 2006; str.77)

S touto víziou prebieha už od druhej svetovej vojny spočiatku nenápadný proces radikalizácie v moslimskom prostredí. Najskôr to boli znaky *iba* radikálneho kultúrneho rozchodu s ostatným svetom. Násilná podoba tejto radikalizácie sa sformovala hlavne po sovietskej intervencii v Afganistane v osemdesiatych rokoch minulého storočia. Odvtedy, aj vďaka nedostatočne vnímavej politike USA a ďalších veľmocí, sa z radikálneho islamu stal globálny problém. Na Blízkom východe jestvovalo ohnisko napätia a násilia už po vzniku štátu Izrael a neriešenia problému pôvodného palestínskeho obyvateľstva teda zhruba od konca štyridsiatych rokov minulého storočia. V tomto storočí vzbĺkli požiare násilia na území dovtedajších arabských diktatúr, najničivejšie v Iraku a v Sýrii. Agresívna islamistická ideológia sa však rozširuje i do ďalších štátov s islamským obyvateľstvom v Ázii a v Afrike, ale i do stále uzavretejších menšinových islamských skupín v Európe a v Amerike. Po celom svete začínajú operovať islamistické teroristické siete. Samovražední atentánci, v islamistickom videní mučeníci, oslabujú efektívnosť štátnej ochrany bezpečnosti ľudí, pretože tá spravidla počíta s pudom sebazáchovy potenciálnych útočníkov. V uplynulých rokoch sa z tohto chaotického násilného dynamizmu v sunitskom islamistickom prostredí sformoval útvar, ktorý sa vyhlasuje za symbol tejto ideológie, Islamský štát. Pri tom nezabudnime, že v šiitskom prostredí takýmto symbolom už od osemdesiatych rokov minulého storočia je islamská republika v Iráne. Sú to brutálne mocenské útvary, zápasiace vo vnútri islamského sveta, predovšetkým o dušu jednoduchého moslima, krvavo však medzi sebou, a proti ostatnému svetu. Predovšetkým im však trňom v oku stojí svet s kultúrou otvorenej spoločnosti.

Americký publicista, špecialista na Blízky východ Michael Weiss a sýrsky politológ Hassan Hassan vo svojej pomerne veľmi aktuálnej knižke „Islamský štát - vo vnútri armády teroru“ podávajú plastický obraz tohto rozrastajúceho sa globálneho nebezpečenstva. A upozorňujú aj na naivitu a neznalosť tvorcov politiky pre túto oblasť sveta vo Washingtone, ja však dodávam, že i v ostatných centráloch, kde sa koncipuje medzinárodná politika. Píšu: „Mnoho analytikov... sa domnieva, že vláda Spojených štátov nepochopila zodpovedajúcim spôsobom výzvy ISIS ľuďom, ktorí sú najnáchylnejší voči tomu, aby ich Islamský štát vtiahol do svojich radov. Stále počúvame, že protijedom je šírenie umierneného islamu. Ľuďom z Národného bezpečnostného výboru hovorím: 'Máte deti? Pôsobí na ne čokoľvek, čo je umiernené?'“ (Michael Weiss, Hassan Hassan: „Islamský štát - uvnitř armády teroru“; CPress, Brno 2015; str.188)

A zároveň upozorňujú, že toto globálne nebezpečenstvo sa šíri i do vnútra západnej kultúry. „Mnohí sa teraz pýtajú, či ulice v Európe alebo eventuálne v Spojených štátoch budú slúžiť ako krvou zmáčané arény pre hru o získanie prevahy medzi džihádistskou materskou spoločnosťou a jej dcérskou firmou. Je to dobrá otázka...Islamský štát, odkaz Saddáma i Zarqáwího, vyniká v zákernom vedení svojho úsilia vo svetovom i historickom meradle. Sľuboval tak smrť, ako i návrat ku starodávnej sláve islamu. Tisíce ľudí sa zoradili, aby sa k nemu pridali, a ešte viac ľudí mu padlo za obeť...“ Svoju knihu končia nie príliš optimistickou víziou, že „...Armáda

teroru zostane navždy s nami.“ (Michael Weiss, Hassan Hassan: „Islámský štát - uvnitř armády teroru“; CPress, Brno 2015;str.251)

Toto inštinktívne cítia i ľudia v Európe a v Amerike. Radi by videli nejaký účinný obranný nástroj. A ten sa núka prvoplánovo v radikalizácii. Musíme sa zrejme pripraviť na svet, ktorý sa bude radikalizovať. Radikalizuje sa islamská populácia, v štátoch kde má väčšinu, tam, kde si radikáli vybojovali vlastné územia, ale i v menšinových komunitách v Európe. Radikalizuje sa aj západná civilizácia. Politické zoskupenia, ktoré vsadili na radikálnu rétoriku ľahkých riešení, na burcovanie proti nebezpečenstvu, ktoré prináša masová migrácia a koncepcia multikulturalizmu doterajších vládnucich elít, získavajú čoraz väčšiu podporu vo voľbách. Predstavitel' takejto západnej radikalizácie vyhral voľby i v najsilnejšej krajine našej civilizácie. A radikalizácia takmer vždy vedie ku kultúrnemu konfliktu.

Rusko sleduje svoje vlastné geopolitické záujmy, ktorým sa ale v tomto svojom vystúpení nechcem osobitne venovať. Hoci si myslím, že v globálnom rozsahu tohto plíživého kultúrno-civilizačného konfliktu sa Rusko nachádza na palube tej istej lode ako zbytok Európy, v súčasnosti prispieva k jej dezorganizácii, pretože si tým chce posilniť svoju vlastnú mocenskú pozíciu v medzinárodnej politike.

Radikalizácia rétoriky spravidla neskončí získaním moci vo voľbách. Tí, čo predtým hovorili o ľahkých riešeniach, sa po zvolení stávajú rukojemníkmi svojich predvolebných rečí. Už tak musia aj konať. A keďže politický radikalizmus je vždy proti niekomu, tak to so železnou logikou vedie i k radikalizácii toho, proti komu je. V tom sa islamistickým bojovníkom najrozličnejších proveniencií vyložene darí. Chceli svet radikalizovať, a svet sa radikalizuje. Výsledkom nemôže byť nič iné, iba konflikt. Ešte nie je jasné, akú povahu a aký rozsah bude mať.

A toto je teraz zásadne dôležité. Lebo konflikty sú medzi ľuďmi prirodzené. Nie je však vôbec jedno, ako sa s nimi dokážeme vysporiadať. Ide o to, aby neprepukol do globálnej kultúrnej vojny. A tu nesmieme podliehať fatalizmu. Vždy, z každej hrôzy, z každého nebezpečenstva, existuje aj východisko. Pravda, k dobrému východisku, k takému, ktoré bude minimalizovať rozsah ľudského utrpenia a násillia, nevedie spravidla ľahká cesta. Vyžaduje námahu, rozvahu a spravidla aj schopnosť niečo obetovať.

Radikalizácia, ktorá speje do otvorenej konfrontácie s islamom, môže spôsobiť katastrofu rozmerov, akú svet doteraz nezažil. Globálna kultúrna vojna by priniesla ľudstvu obrovské utrpenie a možno by nastolila i otázku jeho prežitia. **Takýto vývoj však nie je neodvratný.**

Práve preto kultúra otvorenej spoločnosti môže byť nádejou pre dnešné ľudstvo. Už v minulosti táto kultúra viackrát zachránila európsku civilizáciu. Idey ochrany slobody jednotlivca a rovnosti ľudí pred zákonom, zrodené v antickom svete, prežili nejednu drámu. Istotne aj vďaka kresťanstvu. Kresťanstvo ale s týmto konceptom otvorenej spoločnosti neprišlo. Tento koncept vznikol skôr. Dalo mu však hlbší zmysel a univerzalitu.

Túto nádej pri preberaní Ceny Karola Veľkého minulý rok zdôraznil aj rímsky biskup: „Sme pozvaní podporovať integráciu, ktorá v solidarite nachádza spôsob ako robiť veci, spôsob ako budovať dejiny... Týmto spôsobom spoločenstvo európskych národov bude môcť zvíťaziť nad pokušením uzatvárať sa v jednostranných vzorcach

(paradigmách)... Odhalí skôr veľkosť európskej duše, zrodenej zo stretnutia civilizácií a národov, širšej než sú súčasné hranice Únie a povolanej stať sa vzorom nových syntéz a dialógu. Skutočná tvár Európy sa neutvorila v opozícii k ostatným, ale nesie črty rozličných kultúr a krásu víťazenia nad uzavieraním sa.“ (Príhovor Svätého Otca Františka pri preberaní Ceny Karola Veľkého, 6. mája 2016)

Spolužitie kultúr v súčasnom svete bude treba budovať od základov. V globálnom meradle, ale i u nás v Európe. To, čo môže naša civilizácia ponúknuť ostatným kultúram, je práve otvorenosť. Bez nej je cesta k násiliu a nekonečnému konfliktu neodvratná. Táto otvorenosť sa nezrodila proti nikomu, a práve masy utečencov sú dôkazom o jej príťažlivosti i v iných kultúrnych prostrediach.

O tom, ako hľadať formu spolužitia s moslimami v Európe premýšľa v už vyššie citovanej knižke „Vojna v srdci islamu“ Kepel: „Francúzska a anglická politika predstavujú dva póly správania sa európskych krajín ako v boji proti terorizmu, ktorý sa zameriava na neutralizáciu džihádistických aktivistov, tak v rozhodovaní medzi integráciou či multikulturalizmom, pokiaľ ide o prisťahovalcov z *dár al-islám (teda z krajín islamu)*.“ (Gilles Kepel: „Válka v srdci islámu“; Karolinum, Praha 2006; str.218) Nádej vidí práve tak, ako pápež, v integrácii. Považuje ju za nielen možnú, ale uvádza i jej pozitívne príklady. „Vo Westminsteri, v Európskom parlamente, v Bundestagu, v regionálnych a obecných radách začína demokratický systém vychádzajúci z európskej kultúry prijímať do svojho stredu osobnosti pochádzajúce z moslimského prostredia a prvýkrát v histórii im dáva príležitosť identifikovať sa s demokratickou praxou, ktorú takmer všetky krajiny, v ktorých prevažuje islam, zakazujú alebo obmedzujú, či zbavujú pôvodného zmyslu...Podmienky pre taký vývoj muselo však vytvoriť postupné oddelenie mešity od štátu, ktoré sprevádzalo proces zdomáčovania islamu v Európe...Zápas, ktorý teraz prebieha o budúcnosť európskeho islamu, je rozhodujúcim zápasom a jeho význam neunikol tým, ktorí sledujú zámer vybudovať na starom kontinente pevnosť ustrnutého výkladu článkov svojej viery. Proti tomuto nebezpečenstvu niet inej obrany než robiť všetko pre plnú demokratickú účasť mladých ľudí moslimského pôvodu na občianskom živote...Im potom prípadne výsostná úloha dať i za hranicami Európy novú tvár moslimskému svetu, pomôcť mu prekonať chiméry džihádu a *fitny* a zmieriť ho s modernou dobou.“ (Gilles Kepel: „Válka v srdci islámu“; Karolinum, Praha 2006; str.255/256)

Čo môže v takom prípade robiť malý národ, akým je ten náš? Národ, ktorý má vlastný štát a je súčasťou otvorenej západnej civilizácie a jej politických, bezpečnostných a ekonomických štruktúr? Som presvedčený, že musí, a to i za cenu toho, že bude musieť niečo obetovať, **v nastávajúcom konflikte obstáť v prvom rade mravne, v druhom rade politicky, a ak to bude treba, tak i vojensky.**

Ako kresťania by sme mali byť presvedčení, že prioritu má **mravný postoj**. Nesmieme prepadnúť egoistickej ľahostajnosti voči utrpeniu ľudí, čo *k nám* nepatria. A to i za cenu, že prinášajú aj problémy. V dileme, ktorú pred nás postavila hlavne migračná kríza nesmieme stratiť zo zreteľa, že na otázku, kto je náš bližný, odpovedal Ten, ku komu sa hlásime, že ním bol Milosrdný Samaritán. Nie vzdelaný a vážený farizej, či zákonník, ktorí sa povinnosti pomôcť, diskkrétne vyhli. Pomoc ľuďom v núdzi je i v politike mravným imperatívom, ktorý nemôžeme obísť žiadnou politickou kalkuláciou.

Po druhé, nemôžeme ísť do spojenectiev, ktoré sú zjavne proti ľudskej dôstojnosti. Máme s tým historické skúsenosti. Ani dnes sa nemôžeme stavať na stranu tých, ktorí rozneujú nenávisť medzi ľuďmi, čo ako by to bolo niekedy politicky lákavé. Je to cesta do pekla.

A ešte do tretice, aby sme obstáli mravne, nesmieme ustúpiť od fundamentálnej požiadavky vidieť v každom človeku rovnako hodnotnú bytosť. Nečleniť ľudí na „našich“ a tých druhých, podľa akéhokoľvek kritéria. Táto bazálna rovnosť v dôstojnosti každého človeka, pred právom, a pred Bohom, nie je iba základnou požiadavkou kultúry otvorenej spoločnosti a z nej vyplývajúceho demokratického usporiadania, ale je aj základným článkom kresťanského pohľadu na človeka. „...Toto je najväčšie pokušenie, ktoré naplňa jestvujúci sociálny pohyb v mnohých častiach sveta a predstavuje vážnu hrozbu pre celé ľudstvo, totiž klasifikovať ľudí na bližných a na tých, ktorí bližnými nie sú...“ píše pápež František vo svojom posolstve účastníkom svetového stretnutia alternatívnych ľudových hnutí 17.2.2017.

Náš **politický postoj** musí vychádzať z pevného a neochvejného rozhodnutia obstáť mravne. Preto sa naša politika nesmie spoliehať na múry, či ostnatý drôt a zavierať dvere ľuďom, čo prichádzajú v dobrom. Napokon i náš básnik v známej a naozaj nie ústupčivej básni píše: „...Ale keď na naše dvere zaklope ruka cudzia v úprimnej dôvere, kto je, ten je; či je on zblíza, či zďaleka: Vo dne, v noci na stole dar Boží ho čaká...“ (Samo Chalupka: „Mor ho!“) Osobitne ak ide o ľudí v núdzi, utekajúcim pred nešťastím. Ľudí, čo prišli o všetko a chcú si zachrániť život. Áno, dopredu nevieme celkom rozoznať, ktorí klopú v úprimnej dôvere, a ktorí majú azda i zlé úmysly. Medzi mnohými sa vždy nájdu aj takí. Je samozrejme úlohou zodpovednej politiky takýchto vyhľadávať, odhaľovať a náležite sa pred nimi brániť. Ale to je základná a minimálna požiadavka na našu politiku v tejto otázke.

Systemovým politickým postojom je jasné stanovisko k tomu, čo s tými ľuďmi, ktorí sem takto v dobrom úmysle prídu. Zdá sa, že kľúčovým slovom v tejto súvislosti je integrácia. Napokon to hovorí aj rímsky biskup: „Európa sa utvorila z invázií a migrácií...Migrácie nie sú nebezpečenstvom, ale výzvou k rastu...Ako treba migrantov prijímať? Predovšetkým ako ľudských bratov a sestry. Sú to ľudia ako my. Každá krajina musí zistiť ako veľký počet je schopná prijať. Je pravda, že nemožno prijímať, pokiaľ na to nie sú možnosti. Všetci však môžu niečo robiť. Nejde však iba o prijatie, ale tiež o integráciu. To znamená prijať a snažiť sa integrovať. Najskôr sa naučia jazyk, hľadá sa práca, bývanie. Na to sú potrebné organizácie, ktoré by sa zaoberali integráciou... (Migranti) prinášajú aj kultúru, ktorá je bohatstvom pre nás. musia však prijať tiež našu kultúru a vstúpiť do dialógu kultúr. S rešpektom. Tak sa odstraňuje strach...Bohužiaľ existujú aj smutné príklady, kde integrácia nefunguje...“ pápež sa v tejto súvislosti zmienil o teroristoch, ktorí sa narodili v Európe, ale neboli integrovaní, žili v getách. Zdôraznil však, že existujú aj krajiny, ktoré dávajú dobrý príklad integrácie. (pápež František pri návšteve najmladšej štátnej rímskej univerzity 17.2.2017).

Integrácia vyžaduje pravidlá. Inšpiratívny pokus o stanovenie takýchto pravidiel urobila v novembri minulého roka bavorská CSU. Vo svojom novom základnom programe sa podujala takéto pravidlá sformulovať: „K našim kresťanským hodnotám patrí tolerancia a rešpektovanie iných náboženstiev a svetových názorov. Požadujeme rešpekt ku kresťanskému charakteru našej krajiny...K zásadám nášho spoločenského

usporiadania patrí sloboda prejavu, úcta k iným, tolerancia individuálnych spôsobov života a odluka cirkvi od štátu. Iba tak môže otvorená a slobodná spoločnosť fungovať aj v budúcnosti...Kto sa vedúcej kultúre odmieta podriaďovať, mal by odísť..." CSU podporuje moderný islam, orientovaný na západné hodnoty, ktorými sú predovšetkým „...ľudská dôstojnosť, právo na sebaurčenie, rovnoprávnosť muža a ženy, princípy slobodného demokratického poriadku. Každý ich musí poznať a rešpektovať...Migrácia musí mať pravidlá a ... nesmie preťažiť spoločnosť ani sociálne systémy. Kto zostane, musí sa integrovať. Nesmú vznikáť tzv. šedé zóny, v ktorých sa rodí radikalizácia... V Nemecku platia naše pravidlá, ale nie pravidlá krajín pôvodu migrantov..." („Die Ordnung“ Grundsatzprogramm der CSU, München, 5.11.2016)

Ale to všetko je v podstate defenzívna politika. Taká, čo iba reaguje na problém. Veľká politika tvorí novú skutočnosť. Mnohí tu totiž zastanú pred konštatovaním, „toto sa ešte nikde nepodarilo.“ A s fatalizmom prírodného zákona zostanú v defenzíve. Dravý dynamizmus radikálnej politiky ich však s najväčšou pravdepodobnosťou prevalcuje. Veľká politika sa takéhoto fatalizmu nesmie zľaknúť. Tak, ako sa kedysi Adenauer a deGaulle odvážili postaviť neúprosnej logike stáročného nemecko-francúzskeho nepriateľstva, i teraz pred nami stojí výzva spolužitie budovať. Nielen u nás, v európskych mestách a dedinách, kam prišli utečenci z iných kultúr a predstavujú niekoľko percent všetkého obyvateľstva. Pred svetom stojí oveľa väčšia úloha, budovať spolužitie rozličných civilizácií a kultúr, pretože inak to ľudstvo zaplatí veľmi drahou krvou a utrpením. Myslím, že do spoločnosti týchto veľkých politických osobností v našej dobe mieri nemecká kancelárka a predsedníčka CDU Angela Merkelová, hoci jej mnohí nevedia prísť na meno. Má víziu Nemecka i Európy, a navzdory odporu a emóciám, za touto víziou ide. Buduje novú politickú skutočnosť budúceho spolužitia civilizácií v kultúre otvoreného sveta. Som presvedčený, že kresťanskí demokrati sú povolaní stať sa vlajkonosičmi takejto veľkej politiky.

Budovať skutočné mierové spolužitie medzi civilizáciami znamená utvárať kultúru otvorenej spoločnosti v dimenzii celého ľudstva. To sa nedá dosiahnuť dohodou vrcholných štátnikov. Takýto skutočný mier je potrebné budovať od základov. Veľmi peknú úvahu na tému hľadania mierového riešenia pre Blízky východ som čítal v aktuálnom čísle *Foreign Affairs*. Napísal ju bývalý izraelský minister obrany Moshe Yaalon, ktorý pre nezhody s premiérom minulý rok odstúpil. Je to muž, ktorý celý svoj život bojoval o právo svojho národa mať svoj štát, ako vojak, dôstojník, a napokon ako politik. Slúžil ako šéf vojenského spravodajstva za Rabina, a už vtedy, keď sa pripravovali dohody z Oslo, upozorňoval, že z médií, z vyhlásení palestínskych politikov, ale i z učebných osnov pre palestínske školy, dlhodobo vyplýva, že palestínskej mládeži sa vykresľuje Izrael ako nenávidený nepriateľ, ktorého je treba zahnať od Rieky (Jordán) do mora. Kým sa palestínske obyvateľstvo naozaj nezmiere s existenciou demokratického židovského štátu, tak nebude v regióne pokoj. Preto dohoda nadiktovaná lídrami (*topdown* - teda *zvrchu*) nemôže priniesť skutočný mier.

Jedinou cestou je preto podľa neho prístup *bottomup* (teda *zospodu*). Taký prístup je bez dramatických summitov na akých sa blysnú štátnici. Vyžaduje však vytrvalosť, tvrdú prácu a zameranie na detaily. A ponúka len malú nádej na vyriešenie konfliktu v blízkej budúcnosti. Moshe Yaalon je ale napriek tomu presvedčený, že je to

jediná cesta k dosiahnutiu reálneho pokroku ku prípadnému mieru na Blízkom východe.

„Čo teda možno robiť? Treba zmeniť prístup. V prvom kroku by bolo treba podporiť ekonomický rast a rozvoj infraštruktúry Palestíncov... Zároveň by mal Izrael pomáhať Palestíncom pri budovaní inštitúcií vo všeobecnosti a osobitne na dosiahnutie pokroku v zápase s korupciou a v spôsobilosti si vládnuť.“

Ako bývalý minister obrany dôrazne pripomína, že neslobodno pripustiť vytváranie nezávislých ozbrojených skupín. Štát musí mať monopol na použitie sily na území, ktoré je pod jeho kontrolou. (Moshe Yaalon: „How to Build Middle East Peace“; Foreign Affairs; January/February 2017 Issue)

Je to úvaha dobrým smerom. Takto nejako bude potrebné budovať „odspodu“ aj spolužitie rozličných kultúr v dnešnom svete. Na báze otvorenosti. Prvé lastovičky takéhoto prístupu už v Európe sú, ako som vyššie citoval Kepela, ale treba z toho skoncipovať zásadný a dlhodobý politický prístup.

A napokon, dôležité však je i to, aby sme v prípade nevyhnutnosti, obstáli aj **vojensky**. Bývalé Československo na to nemalo v dvoch kritických dejinných situáciách politickú odvahu, a podľa mňa, je to jeden z hlavných dôvodov, prečo sa napokon rozpadlo. Na čo je taký štát, ktorý sa nepostaví na obranu svojich občanov, keď ich napadne agresor? V kritických okamihoch už nejde o to, kto má viac vojakov a zbraní, ale kto je odhodlaný za to, čo je pre neho vzácné, bojovať. Vtedy, aj ak vojensky prehrá, si uchová svoju dôstojnosť a hrdosť. Taký postoj sa vlastne nedá poraziť, lebo pretrvá v duchu národa. Brániť svoj domov je nielen právo, ale i povinnosť. Samozrejme až vtedy, keď ho niekto naozaj ohrozí.

A tu by som chcel povedať i jednu veľmi nepopulárnu tézu. Nie všetko sa dá kúpiť. A medzi také veci patrí aj táto základná spoločenská povinnosť. Nestačí platiť si žoldnierov. Brániť svoju rodinu, svoj národ, postaviť sa na obranu toho, čo je nám sväté, to je povinnosťou každého z nás, aby sme, ak bude treba, aj vlastným fyzickým vkladom prispeli. Preto si myslím, že by sme mali uvažovať aj o obnovení istej formy povinnej vojenskej služby, prípadne inej podoby vykonávania brannej povinnosti.

Ale nielen to. Na smelú politiku potrebujeme i kondíciu. Preto by kresťanskí demokrati nemali zanedbávať ani svoju fyzickú pripravenosť. Zápasy, ktoré nás čakajú vyžadujú pevné postoje a nositeľmi takýchto postojov by mali byť ľudia, ktorí nezabúdajú ani na svoju telesnú zdatnosť. Budovanie takejto pripravenosti vyžaduje tvrdý tréning a často aj odriekanie, ktoré sa ale potom stanú neoceniteľným základom i pre občianske cnosti potrebné pre skutočný politický zápas. Nech už má akúkoľvek, i tú najbrutálnejšiu podobu. Pretože iba silný človek vie čeliť strachu a presile.

Uvedomujem si, že o samotnom obsahu toho, čo všetko našu kultúru dnes tvorí, som veľa nehovoril. Spolieham sa v tom tak trochu na ďalších rečníkov. Ale nevenoval som sa tomu podrobnejšie aj preto, lebo v priebehu dvadsiatich piatich storočí sa obsah toho, čo aktuálne bolo kultúrou v európskom prostredí, dosť výrazne menil. To, čo pretrvalo, bol princíp rovnosti hodnoty každej ľudskej osoby, a to aj ak nepatrí „k nám“. A z tohto princípu vyplývajúca otvorenosť. My kresťania vieme, že je to otvorenosť voči Božiemu obrazu v každej ľudskej bytosti. Toto je naša kultúrna identita po tisícročia utvárajúca našu civilizáciu. Všetko ostatné sa vyvíjalo, a bude vyvíjať.

Na záver sa ešte vrátim k nádeji, ktorou táto kultúra otvorenej spoločnosti je. Nie iba pre nás, ktorí sme v nej mali to šťastie sa narodiť. Je to nádej pre celé ľudstvo. Vychádza zo spoločného základu ľudskej dôstojnosti v každom človeku. Táto kultúrna identita našich európskych predkov zachránila Európu nielen vtedy, keď sa sem valili

hordy barbarov, a to zďaleka nie iba v dobrom úmysle, v rámci sťahovania národov. Zachránila ju i pred sebou samou, keď sa rozpútali náboženské vojny, neľútostné a krvavé i v časoch, keď vzbĺkli ohne inkvizičných súdov všetkých tých, čo boli presvedčení, že sú vlastníci pravdy, ktorú chceli vnútiť každému, hoci aj za cenu násilia. Sily otvorenej spoločnosti sa napokon s týmto všetkým dokázali vyrovať. Táto naša kultúrna identita zachránila Európu pred všetkými prorokmi návratov do „idylickej“ doby kmeňovej nadradenosti. Chráni nás pred kultúrnym elitárstvom akejkoľvek proveniencie. Nebolo to priamočiare, sily otvorenej spoločnosti o svoju identitu museli zvädzať po celú svoju históriu zápasy. Ale vyšli z nich napokon vždy víťazne. A vďaka tomu ušetrili túto civilizáciu pred degeneráciou a vnútorným vyprázdnením.

A poviem ešte niečo, čo môže medzi kresťanskými demokratmi zaznieť tak trochu kacírsky: je veľmi dobre, že základné princípy našej kultúrnej identity pôvodne nevznikli ako náboženské! Preto ich bez žiarlivosti môžu prijať rôzne náboženstvá. Môžu sa zžiť s každou poctivou ľudskou kultúrou. Kresťanskou sa stala naša civilizácia predovšetkým preto, lebo kresťania to pochopili ako prví. Politickou nádejou pre ľudstvo je, že tejto kultúrnej identite porozumejú aj iné veľké náboženstvá. V dobe, keď je svet prepojený tak, ako nikdy v minulosti, sa to stáva otázkou prežitia ľudského rodu.

Ako teda možno odvrátiť hrozbu globálnej kultúrnej vojny? Nechcem sa vyhnúť ani priamej odpovedi. Rozhodne k tomu nestačí vojenská sila. Uvážlivé použitie ozbrojených síl je potrebné na obranu tých, čo sú už obeťou násilia. Ale ani vojenská porážka Islamského štátu, či likvidácia teroristických centier, nepomôže zabrániť tomu, aby sa radikalizácia šírila ďalej. Násilný džihád je v hlavách. A práve o mysle moslimov sa zvädza najrozhodujúcejšia bitka. Myslím si, že kľúčom k odvráteniu nebezpečenstva globálnej kultúrnej vojny je zvládnutie migračnej krízy. Státisíce ľudí, prichádzajú do otvorenej spoločnosti s nádejou na lepší život. Ak sa im to podarí, bude to inšpirácia i pre ich súvercov po celom svete. Ak sa sklamú, ak sa pred nimi uzavrieme, ak ich budeme deportovať, ak ich necháme zahynúť, tak špirála nenávisti a radikalizácie bude eskalovať. Uvažujme spoločne, aký asi signál takéto počínanie vyšle do celého moslimského sveta?! Ale džihádisti presne toto chcú. Potom sa zrážka kultúr stane neodvratnou. Tomuto Angela Merkelová zo súčasných štátnikov jediná porozumela, a to je aj odpoveď na otázku v názve mojej prednášky.

Kresťanstvom inšpirovaná politika nemôže pred všetkými týmito výzvami strkať hlavu do piesku. Nesmie sa utešovať, že to nejako „prehrmí“, vyriešia to iní, a bude zasa dobre. Práve ona má povinnosť hľadať a rozlišovať deje a aktérov v súčasnom svete tak, aby sme v jeho dráme obstáli. Kresťanský politik musí mať zmysel pre to, kedy je potrebné sa postaviť i proti tomu, čo sa síce mnohým páči, ale v konečnom dôsledku to škodí človeku. Proti tomu, čo je zlé. A postaviť sa proti niečomu znamená byť pripravený proti tomu aj bojovať. Taký je svet, nielen dnes, vždy bol, a obávam sa, že vždy aj bude.

Ale kresťanstvom inšpirovaná politika by mala mať v zásobe ešte niečo, čo ostatní veľmi nemajú. Vieme, že každý konflikt vždy raz skončil. I ten, ku ktorému spejeme nebude trvať večne. A i potom tu musí byť niekto, kto bude schopný zdvihnúť aj olivovú ratolesť zmierenia. To bude predovšetkým úlohou kresťanských demokratov, až éra radikalizácie pominie. Pravda iba za takej podmienky, že v tejto trme-vrme mravne obstojíme.

Hlavnou pohnútkou kresťanského demokrata pre postoj voči súčasnej kultúrno - politickej dráme, a osobitne v otázke migračnej krízy, by malo byť naše kresťanské presvedčenie. Ideál prikázania nepodmieňovanej lásky k blížnemu musí platiť pre kresťana všade, aj vo verejnom živote. Ale pre politickú doktrínu, ktorá z tohto postoja

vyplýva, pre politickú doktrínu obrany otvorenej spoločnosti, obrany základných hodnôt demokracie a našej kultúrnej identity, jestvuje aj užitočný politický argument. Tak ako vždy v minulosti, keď boli tieto hodnoty ohrozené, keď sa viedol ťúty zápas o kultúru otvorenej spoločnosti, napokon to vždy tí, čo o ňu bojovali, vyhrali.

Ak kresťanskí demokrati dokážu zaujať pevný postoj, založený predovšetkým na mravnom imperatíve, neuhnú ani pred nepohodou a nedajú sa zlákať zdanlivo príťažlivou a krátkodobo efektívnou, ale sebeckou politikou, tak vyjdú z tejto krízy zocelení a silní.

Predovšetkým však, prinesú požehnanie ľuďom.

Jozef Dravecký: Kultúra otvorenej spoločnosti a jej nepriatelia

Ďakujem za možnosť ponúknuť vám takmer matematickú definíciu spoločnosti a osobitne otvorenej spoločnosti a tiež odpovede na otázky, čo je kultúra, špeciálne kultúra otvorenej spoločnosti, kto sú jej nepriatelia a ako sa možno pred nimi brániť.

Spoločnosť je neprázdna množina ľudí a ich vzťahov. Čo je človek, je jasné. Vzťahy rozumieme v najširšom zmysle, teda nielen príbuzenské vzťahy, ale aj napríklad používanie toho istého jazyka, prenos informácií medzi ľuďmi, skutočnosť že videli nejaký konkrétny film, vzťah medzi nadriadeným a podriadeným na pracovisku a podobne. Táto definícia zahŕňa aj rodinu, pracovný kolektív, obec, ale nás zaujímajú hlavne väčšie spoločnosti, ktorej prvkami sú všetci členovia národa, občania štátu či Európskej únie a podobne. Pojem právnickej osoby sa tu dá definovať ako podmnožina spoločnosti spolu s určitými špecifickými vzťahmi.

Úmyselne som v definícii nepovedal „vzťahov medzi nimi“, pretože mám na mysli aj vzťahy ľudí z tej množiny k veciam a k ľuďom mimo tej množiny. Ak sú vzťahy členov spoločnosti smerujúce mimo nej významné, je tá spoločnosť otvorená.

Netrúfam si definovať kultúru podobnou vymedzovacou definíciou. Je to ako v matematike s pojmami bod a priamka, ktoré sa definujú sústavou axióm, napríklad: Dvoma bodmi prechádza jediná priamka. Pokúsim sa teda sformulovať niektoré axiómy, ktoré - možno ešte s ďalšími - by vytvorili definíciu kultúry.

Keď sa zamyslíme nad tým, čo nám hovorí pojem „kultúra“, ľahko sformulujeme niektoré jej základné vlastnosti.

Intuitívne cítime, že kultúra je niečo, čo človeka povznáša.

Kultúra je zároveň niečo zdieľané významnou časťou spoločnosti. Nemusí to znamenať iba veľký počet, ale aj elitu v nejakom zmysle, napríklad tých čo čítajú knihy alebo tých, čo učia na vysokej škole. Kultúrou však nie je výstrednosť nejakého jednotlivca alebo malej skupiny ľudí.

Treťou axiomatickou vlastnosťou každej kultúry je, že trvá a vyvíja sa v čase.

K axiomatickej definícii kultúry otvorenej spoločnosti treba podľa môjho názoru pridať 5.verš 21.kapitoly 1.listu Solúnčanom: „Všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte.“ V gréckom origináli sú slová τό καλού κατέχετε (tó kalón katéchete), ktoré sa niekedy prekladajú: „dobré podržte“, teda zachovajte si a odovzdávajte ďalej.

Po vymedzovacej definícii otvorenej spoločnosti a axiomatickej definícii kultúry otvorenej spoločnosti môžeme teraz vymenovaním odpovedať na otázku, kto sú jej nepriatelia. Poďme podľa jednotlivých axiém.

Keďže kultúra má človeka povznášať, jej nepriateľmi sú tí, ktorí ju obracajú proti človeku. To robia totalitné režimy, ale aj konzumizmus, lebo pod jeho vplyvom človek presúva dôraz z „byť“ na „mať“, oslabuje svoje bytie. Keďže kultúra je zdieľaná, jej nepriateľom je každý, kto narúša komunikáciu medzi ľuďmi, kladie jej prekážky či vnáša škodlivý šum. Kultúra trvá v čase, škodí jej teda vymazávanie kolektívnej pamäti. Nakoniec si všimnime vetu z listu Pavla z Tarzu. „Všetko skúmajte“, takže nepriateľom kultúry je cenzúra aj podceňovanie výskumu. Potrebujeme tiež rozoznávať „čo je dobré“, preto každé krivenie morálky a úsudku, mravný relativizmus a tiež čo aj maskovaná alebo stokrát opakovaná lož je nepriateľom kultúry. A nakoniec, ak si máme to dobré podržať a odovzdávať ďalej, musíme sa chrániť pred všetkým, čo pôsobí proti slobode konať a vychovávať.

Námetom pre politickú prácu kresťanských demokratov by teda malo byť hľadať spôsoby, ako aj v meniacich sa podmienkach informatizácie, globalizácie, migračnej krízy nepripustiť totalitu, cenzúru, morálny relativizmus, brániť slobodu konania, slobodu slova a venovať sa výchove mladej generácie.

Viera Blahová: Mýty o školstve

Financie v regionálnom školstve

„V školstve je dosť peňazí, treba ich len vedieť správne rozdeliť“
cca 4 % HDP, Správa OECD je pomerne priaznivá ku koncepcii financovania školstva

„Aj keď dáme do školstva viac peňazí, na kvalite to nepridá“
OECD a i.: Na základe porovnania výsledkov a vložených fin. prostriedkov je Slovensko najefektívnejší školský systém. Štúdia - keď sa zvýši učiteľovi plat o 15 % prináša to zlepšenie výsledkov žiakov o 8 %.

„Učitelia učia z hodiny 45 min., poobede idú domov a majú 2 mesiace prázdnin, netreba im žiadne vyššie platy. Priemerný plat učiteľov dosiahol 1000 EUR“
Učitelia majú VŠ vzdelanie. Majú kontinuálne vzdelávanie. Rôzne preškolovania. Majú platy na úrovni 60 % priemernej mzdy v NH a 40 % priem. mzdy zamestnancov s VŠ vzdelaním. SKU tvrdí, že 70 % škôl má rôzne formy príplatkov. Deformity v počítaní!!!
Tarifný plat 647,7, TP plus nahrady miezd a dorovnanie 867,4 a TP plus príplatky 1029,3 EUR.

Aby podiel z HDP na školstvo bol na úrovni vyspelých štátov EÚ, najmenej 6 % (2 SKU): Zvýšiť celkové verejné výdavky na vzdelávanie v absolútnej hodnote, ako aj podielu na HDP (platy učiteľov, resp. zamestnancov v školstve, materiálne vybavenie a pomôcky,...) (1 OECD)

Reforma vzdelávania

„Deti sa nič v tej škole neučia. Za našich čias sme sa viac učili, viac sme vedeli“

Za našich čias bolo viac faktografie. Bol autoritatívny režim. Naši rodičia tvrdili to isté. My sme presvedčení, že my sme sa učili lepšie, ako naši rodičia a to isté si myslia naše deti.

„Učitelia nechcú žiadne reformy“

Väčšina učiteľov nemá motiváciu robiť zmeny, pretože nemá motiváciu. Plat majú nízky a chýbajú im pomôcky, učebnice, kvalitná podpora. Aj na Slovensku existujú inovatívni učitelia, ktorí na sebe pracujú zapájajú sa do iniciatív, ktorých je veľmi veľa.

Učitelia musia dostať viac slobody a musia dávať žiakom viac slobody.

Technológie

„Deti len sedia za počítačmi, aj doma aj v škole, majú viac chodiť von, v škole majú mať viac telocviku“

Štúdie poukazujú na nedostatky vo vybavení počítačmi, tabletmi, notebookmi. Žiaci by chceli viac vzdelávania s počítačmi, uvedomujú si, že to potrebujú. Nedostatok technológií viac znevýhodňuje žiakov zo sociálne slabších skupín. Informatika ma najmenej hodín v SVP. Chýbajú zamestnanci v oblasti IT - zamestnanosť, väčšie platy. Väčší doraz na informatiku. Školy dostali IT vybavenie v r. 2004 projekt Počítače do škôl, projekt Infovek - internetizácia pre školy, na základe projektu.

Každý žiak má mať svoj počítač - doplniť financovanie pomôcok. Každý žiak má si rozvíjať digitálne kompetencie - informatika sa musí dostať do centra pozornosti.

Testovanie ICILS

V SR sa najviac žiakov (73 %) vzdeláva v škole, v ktorej používanie IKT na vyučovaní obmedzuje nedostatok času, ktorý majú učitelia na prípravu vyučovania.

Viac ako polovica slovenských žiakov navštevuje školu, v ktorej je používanie IKT na vyučovaní obmedzené nedostatkom výkonných počítačov (62 %), resp. nedostatkom počítačov na vyučovaní (60 %).

Maturita

„Keďže je matematika dôležitá a žiaci prejavujú čoraz horšie znalosti z matematiky (testovanie PISA, skúsenosti učiteľov VŠ), treba zaviesť povinnú maturitu z matematiky“

Z výskumov vyplýva, že ak chceme zvýšiť kvalitu vzdelávania, tak **treba zvýšiť kvalitu učiteľov**. Dostane teda učiteľ matematiky, ktorý pripravuje žiakov na maturitu vyšší plat? Dostane učiteľ viac pomôcok, učebníc, lepšie pripravených žiakov zo ZŠ? Ak teda zavedieme povinnú maturitu z matematiky, tak čo sa stane: Pôjdu maturovať z matematiky tí, čo by si matematiku nevybrali, tí, čo nemajú na matematiku bunky a ju nebudú nikdy potrebovať. Čas, ktorý spotrebujú žiaci na učenie sa na maturitu im bude chýbať pri učení na iné predmety, na ktoré majú bunky. Naozaj tomu veríme, že žiaci zmúdrejú,

Z pohľadu učiteľa: musí učiť matematiku ako prípravu skúšku, t. j. sústavný dril. Bude sa zaoberať viac slabými žiakmi ako nadanými žiakmi, na ktorých bude mať menej času. **Treba lepších kariérových poradcov.**

Hodnotenie

„Veríme známkam. Dôverujeme učiteľom, že vedia hodnotiť“
Hodnotenie žiakov je na Slovensku subjektívnou záležitosťou učiteľa, ktorý je v tejto oblasti samouk. Metodické pokyny na hodnotenie sú do veľkej miery v rozpore s cieľmi vzdelávania Štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP). Meria sa presnosť, vyjadrovanie, pamäť. Negatívne hodnotenie, čo žiak nevie. Nevieme zmerať vyššie kognitívne prejavy, mäkké zručnosti,...

„Slovné hodnotenie je hlúposť. My sme dostávali známky a tu sme, tak aké slovné hodnotenie. Kto sa v tom má vyznať? Je to chaos, žiaci majú potom problém sa adaptovať na známky“

Pozitívne hodnotenie. Slovné vyjadrenie, čo žiak vie.

Zosúladiť hodnotenie s cieľmi ŠVP

Medzinárodné testovanie

„Meranie PISA ukazuje, že naši žiaci majú priemerné až podpriemerné výsledky. Treba spraviť poriadok na stredných školách.“

Meranie má hlavný cieľ: Ako sú žiaci pripravení na prax. Ako vedia svoje vedomosti použiť. (Nie ich vyjadriť, pomenovať a neurobiť chybu). Naši žiaci majú teoretické vedomosti, ktoré nevedia použiť. Žiaci nerozmýšľajú, ale hľadajú v pamäti.

Tieto zručnosti sa v našom systéme vzdelávania neoceňujú a nehodnotia.

Zaujímavý je však ešte jeden fenomén. Keď si všimneme rozdelenie žiakov podľa výkonu v jednotlivých krajinách, tak zistíme, že máme málo žiakov v najvyššej skupine a priveľa žiakov v najnižšej skupine. Tieto nožnice sa za posledných 10 rokov výrazne zväčšili (cca 30 % žiakov v rizikových skupinách, s nárastom o 10 %), zároveň klesá tiež počet žiakov v top skupine o cca 2-5 %

Zpracovať odporúčania z medzinárodných testovaní do príslušných akčných plánov, resp. do nadväzných právnych predpisov a dokumentov

Odborné vzdelávanie

„Treba podporiť odborné vzdelávanie, preto treba obmedziť počet žiakov na gymnáziách, resp. zrušiť (osemročné) gymnáziá. O odborné vzdelávanie je klesajúci záujem“

SR má dvojnásobný počet žiakov v odbornom vzdelávaní ako vo všeobecnom. (Iný trend v EÚ a OECD!) Odborné školy majú vyšší normatív na žiaka. Ak sa do školstva nedá viac fin. prostriedkov, tak odborným školám narastie počet žiakov, ale zníži sa im normatív na žiaka. Kvalita žiakov na gymnáziách klesne, lebo bude treba menej učiteľov. Absolventi gymnázií sa ľahšie zamestnajú!

Zachovať gymnáziá a zvýšiť normatív, aby sa odstránilo znevýhodňovanie kvalitnejšieho vzdelávania.

„Na gymnáziá môžu ísť len žiaci s výborným prospechom, to zároveň pomôže získať lepších žiakov na odborné školy“

Na Slovensku má na prospech mimoriadne vysoký vplyv socioekonomický status rodičov. Taktiež výsledky žiakov môže ovplyvňovať subjektívne hodnotenie učiteľa. Slabý žiak môže mať výborný prospech a výborný žiak môže mať slabý prospech.

Prijímať žiakov na stredné školy na základe nezávislého národného testovania (MONITOR)

Erazmus+

„Študenti odchádzajú do zahraničia na školy, ktoré nie sú lepšie ako tie naše. Študenti idú do zahraničia za zábavou“

Profesionálny rozvoj v medzinárodnom prostredí nie je rešpektovaný a uznaný. Študent študuje v cudzom jazyku, v inom kultúrnom prostredí, v izolácii (prostredie, priatelia), finančne znevýhodnený, v inom systéme vzdelávania problematické poradenstvo, problematické započítavanie zahraničných kreditov, problematické spätné začlenenie sa do vzdelávania (chýba úcta, rešpekt, práve naopak sa stretáva s podrazmi a problémami).

Zamerať sa na študenta, rešpektovať a podporiť jeho rozvoj, vytvárať lepšie podmienky na začlenenie študenta do vyučovania po Erazme.

Financovanie VŠ

„VŠ musia ostať bezplatné. Inak by neboli prístupné pre sociálne slabších študentov“

VŠ nie sú bezplatné. Platia sa z rozpočtu. Nedostatok financií sa podpisuje pod upadajúcu úroveň vzdelávania. Sme solidárni k elite, ktorá v priebehu krátkeho obdobia bude zarábať nadpriemerne. Platy VŠ učiteľov sú mizerné. Platiaci študent by požadoval kvalitu za svoje peniaze.

Zaviesť poplatky za VŠ. Študenti by mali mať možnosť získať štipendia (prospechové, sociálne) a pôžičky na štúdium.

Literatúra:

Santiago, P. et al. (2016), OECD Reviews of school Resources: Slovak Republic 2015, OECD Reviews of School

Resources, OECD Publishing, Paríž, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264247567-en>, Prehľad o zdrojoch v školstve -

Slovenská republika

štatistický výkaz Škol <https://www.minedu.sk/data/att/10771.pdf>

Education at a glance

<http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2016/indicator-b2-what-proportion-of-national-wealth-is-spenton-education>

Prvé výsledky Slovenska v štúdiu OECD PISA 2015, NUCEM

ICILS 2013 - Krátka správa, NUCEM

Ján Vojtko: „Kultúra je aj o spôsobe komunikácie“

„Kultúra je aj o spôsobe komunikácie. A v súčasnosti prebieha vulgarizácia komunikácie. Rozširuje sa i tam, kde to predtým nebolo. Terapia spočíva v rodinách a v škole...“

„Ak sa má islam zmeniť a 'poľudštiť', zásadnú úlohu by mali zohrať islamské ženy...“

(celé vystúpenie doplníme po doručení textu od autora)

Ernest Géze: Osvojme si kultúru pravdy, pretože lož ničí a zabíja

Postfaktická doba, keď emócie sú dôležitejšie ako pravda, nie je nič nového pod slnkom. Taká doba tu bola vždy. Lož používali mocnári na rozpútavanie vojen a upevňovanie si moci. Manipulácie s davom boli bežné a používali sa na dosahovanie politických cieľov. Po svojom zatknutí a predvedení pred rímskeho prefekta Pontského Piláta, Ježiš Kristus mu povedal, že sa na to narodil a na to prišiel na svet, aby vydal svedectvo o pravde. Na to sa ho Pilát spýtal. Čo je pravda? Jn 18,37-38. Kristova odpoveď síce nebola zaznamenaná, ale z doteraz zistených skutočností môžeme povedať, že:

1. Pravda existuje.
2. Pravda je objektívna realita, ktorá existuje nezávisle od nášho vedomia.
3. Pravda je rozumom poznateľná.
4. Pravda na tú istú skutočnosť je vždy len jedna, ale názorov na ňu môže byť ľubovoľné množstvo.
5. Pravda sa netvorí, ale poznáva

Opakom pravdy je lož. Pôvodcom a otcom lži je diabol. Ak diabol klame, dáva zo svojho, hovorí Kristus Jn 8, 44. Pravdu poznávame buď priamo, zmyslami a rozumom, alebo nepriamo cez vieru tak, že niekomu dôveryhodnému uveríme. Bez poznávania pravdy cez vieru by na svete nebol žiadny pokrok. Veríme našim rodičom, učiteľom, vedcom, vyšetrovateľom, sudcom, politikom, lekárom, kňazom, biskupom, atď. Pri tomto spôsobe poznávania však dochádza aj k najčastejším omylom. Často krát sa necháme oklamať alebo upadneme do omylu. Niekedy jednoducho, nevieme pravdu zistiť. Napr. ľudia dlho verili, že Zem je plochá. To, že je guľatá, neboli schopní

uveriť dlhé stáročia. Najčastejším argumentom odporcov tejto hypotézy bolo, že predsa protinožci by zo Zeme popadali dolu. Ďalším vážnym argumentom bolo, že ak by sa Zem točila okolo svojej osi, ako tvrdili niektorí bádatelia, tak by fúkal stále prudký vietor jedným smerom. Všetky tieto veci sa však postupne vyjasnili a dnes už väčšina ľudí verí, že Zem je guľatá. Niektoré lži sú však naozaj nebezpečné a o tých najnebezpečnejších si teraz niečo povieme.

Najnebezpečnejšou lžou zdá sa nepravdivá predstava o Bohu. Podľa jednej nepravdivej predstavy, Boh vôbec neexistuje. Podľa ďalšej nepravdivej predstavy, Boh síce existuje, ale je krutým vojvodcom, ktorý nemá rád svojich kolegov, iných bohov, žiarli na nich a ich veriacich chce zničiť. Prečo sú tieto lži nebezpečné? Človek totiž svoje správanie odvodzuje od toho, v akého Boha verí. Ak verí v krutého boha, tak aj on je krutý a nemilosrdný. Ak verí, že Boh je dobrý a milosrdný, tak aj on sa snaží byť dobrým a milosrdným. Dá sa teda povedať, že naše správanie je determinované našou predstavou o Bohu.

Francúzski osvietenici a neskôr aj marxisti verili, že Boh neexistuje. Výsledkom tohto presvedčenia boli tisíce nevinných ľudí zavraždených vo Francúzskej revolúcii a milióny ľudí zavraždených komunistami a národnými socialistami v sovietskych gulagoch a v nemeckých nacistických koncentračných táboroch.

Rovnako zničujúci účinok má predstava, že Boh je krutý bojovník. Prvé zmienky o tejto nesprávnej predstave o Bohu sa nachádzajú v starozákonných textoch Sv. Písma, napríklad v knihe Jozue, Boh podľa nich prikazuje Jozuemu, aby zničil Jericho a iné kannánske mestá a pozabíjal v nich všetkých ľudí, dokonca aj zvieratá.

Tejto nesprávnej predstavy o Bohu Izraeliti viac menej verili až do Kristovho príchodu. Kristus nám však oznámil radostnú správu, že Boh je dobrý a milosrdný a miluje všetkých ľudí bez výnimky. Žiaľ tieto jeho slová si dlho nevedeli celkom osvojiť ani kresťania a viedli často medzi sebou náboženské vojny. V tejto otázke, zdá sa, že nemali celkom jasno kresťania ani počas I. svetovej vojny, keď niektoré duchovné autority vyzývali do boja proti nepriateľovi na oboch stranách. Poslednou známou duchovnou autoritou s nesprávnou predstavou o Bohu bol zrejme katolícky kňaz Dr. Jozef Tiso. Myslím si, že dnes je už táto otázka, aspoň v Katolíckej Cirkvi, vyriešená definitívne. Terajší pápež František dokonca hovorí, že meno Boha je Milosrdenstvo.

Tento problém neobišiel ani ďalšie svetové náboženstvo, islam. Veľa moslimských veriacich zabíja ľudí len pre to, že ich nejaký duchovný vodca presvedčil, že ľudia iného náboženského vyznania sú Božími nepriateľmi a to aj napriek tomu, že v Koráne sa na viacerých miestach píše, že Boh je milosrdný. Myslím si, že pred ľudstvom stojí veľká úloha, zjednotiť sa okolo správneho predstavy o Bohu, v medzináboženskom dialógu. Veriaci ľudia by mali neustále premýšľať a diskutovať o tom, aký Boh v skutočnosti je. Ak sa to nepodarí, tak mocichtiví a zlí ľudia budú stále zneužívať náboženstvo na svoje mocenské ciele a klamať jednoduchých a nevzdelaných veriacich.

Ďalšou nebezpečnou lžou je lož o človeku. Hromadné zabíjanie ľudí je spôsobované práve tým, že vrahovia sú presvedčení, že ľudia, ktorých zabíjajú sú menejcenní. Kristus preto akékoľvek vyvyšovanie sa nad druhých kritizoval a varoval pred ním. Vo vyhladzovacích koncentračných táboroch napríklad, ľudia boli zbavovaní svojich mien a boli evidovaní len pod číslami. Toto bol dôležitý psychologický moment pre dozorcov, ktorí vynikali mimoriadnou krutosťou. Nepovažovali väzňov ani za ľudí. Z histórie, ale aj zo súčasnosti poznáme takých príkladov veľa, najnovšie genocídu v Rwande alebo vyčistiť tzv. Islamského štátu.

Veľmi nebezpečnou je aj lož o súkromnom vlastníctve. V režimoch, kde súkromné vlastníctvo je považované za zločin, ľudia trpia veľkým hmotným nedostatkom, často krátko hraničiacim až s hladomorom. Na to, aby sa hromadné lúpeže

obyvateľstva organizované štátom mohli uskutočniť, bolo potrebné ich kamuflovať inými názvami. Tak napríklad, veľká pozemková lúpež v prvý rok existencie ČSR, v roku 1918, počas ktorej veľkým zahraničným vlastníkom pôdy a nehnuteľností bol zabavený ich majetok, sa nazývala veľkou pozemkovou reformou. Okradnutie občanov Slovenského štátu židovskej národnosti, v rokoch 1941 a 1942 dostalo názov arizácia a okradnutie občanov nemeckej národnosti v povojnovej ČSR v roku 1945, sa nazývalo odsunom. Okradnutie všetkých vlastníkov firiem a pozemkov po roku 1948 v ČSSR, sa nazývalo znárodnenie a kolektivizácia.

Veľké škody napáchala a aj v súčasnosti pácha tiež démonizácia ľudskej sexuality. Prakticky až do nedávna, v judaizme, kresťanstve a islame bola sexualita predstavovaná, ako diablov vynález a nie ako Boží dar, ktorý má svoj dôležitý účel pri zakladaní rodiny a výchove detí. Táto lož zohrávala a ešte aj dnes napr. v islame zohráva svoju negatívnu úlohu najmä vo vzťahu mužov k ženám. Jej obeťou sú nielen ženy, ktoré doslova zotročuje a zabíja, ale trpí tým celá spoločnosť. V Katolíckej Cirkvi bol v tejto otázke prelomový II. Vatikánsky koncil a najmä dielo pápeža Jána Pavla II. „Teológia tela“.

Významnú negatívnu úlohu pre spoločnosť zohráva aj lož o histórii, väčšinou za účelom nejakého politického cieľa. Volá sa to ideologizácia dejín. Napríklad na Slovensku je veľmi propagovaný mýtus o tom, že sv. Cyril a Metod nám priniesli vieru a písmo, pričom pôsobili v Nitre. Profesionálni historici však tvrdia, že kresťanstvo na Slovensko priniesli do Nitry a Nitranska benediktíni a v Nitre pôsobil aj benediktínsky kňaz a neskôr prvý nitriansky biskup Viching, ktorý bol horlivým odporcom byzantskej misie. Tú pozval na Veľkú Moravu Rastislav, ktorý mal svoje sídlo v povodí rieky Morava, pravdepodobne niekde pri dnešnom Velehrade. Takže je logické, že sv. Cyril a Metod vybudovali svoje učilište so staroslovienskou liturgiou práve tu. V kostoloch na území Nitranska sa používala pochopiteľne latinská liturgia, písaná latinským písmom, po latinsky. Na to Viching určite dohliadol. Písmo latinka sa používala aj v bežnom písomnom styku. Ovládali ju všetci panovníci a vysokopostavení členovia panovníckeho dvora. Mimochodom, na Slovensku sa písmo latinka používa do dnes. Nebezpečenstvo ideologizácie dejín, spočíva okrem iného v tom, že spôsobuje stratu dôvery propagátorov falošných dejín a tiež aj neznalosť a nezáujem o skutočné dejiny svojho národa u bežného obyvateľstva. Ak má propagátor falošných dejín aj iné dôležité poslanie ako len popularizáciu dejín, tak potom to hlavné poslanie môže plniť len s ťažkosťami.

V spoločenskom a politickom živote existuje veľa účelových lží a poloprávď, ktoré používajú nečestní politici, aby sa dostali k moci a ktoré negatívne ovplyvňujú náš život a život celej spoločnosti. Takíto politici síce dosiahnu chvíľkové úspechy, ale zvyčajne potom končia na smetisku dejín.

Lož alebo alternatívna pravda, sa stáva často aj silným nástrojom na dobývanie cudzích území, kde je obyvateľstvo dobývaných území klamané a demoralizované nejakou cudzou mocnosťou. Na to, aby sa spoločnosť ubránila a napredovala, je potrebné, aby ľudia neustále premýšľali a hľadali pravdu, aj keď je tá pravda nepríjemná. Spoločnosť, ktorá žije dlhodobo v klamstve chátra a nenapreduje.

Pre politickú stranu a politikov je najväčšou pohromou strata dôvery. Dôveru je možné znovu nadobudnúť a udržovať len pravdou a pravdivým pomenovaním skutočností. Preto, ak má byť kresťanskodemokratická politická strana a jej politici dôveryhodní, mali by si osvojiť kultúru pravdy a túto kultúru ďalej šíriť. Trvalo udržateľná je totiž iba pravda.

Ján Morovič: Princípy kresťanskej kultúry

zhrnutie

Kresťanská kultúra v širšom slova zmysle znamená aj to, že bránime najslabším a vylúčeným. Vytvárame také politiky, ktoré sú zakorenené do kresťanských princípov a tvoria riešenia na najbolestivejšie rany ľudstva.

Kultúra dávania a zdieľania

Historicky vychádzame z benediktínskej kultúry, ktorá vytvorila terminológiu v ekonómii. Základom bol/je hlboký vnútorný život, čestný a aktívny prístup k práci. Začína sa zdôrazňovať ekonomická dimenzia etiky v aktivitách.

Neskoršie Sv, František z Assisi so svojou charizmou vytvára presný názov tejto rany spoločnosti - nazýva ju sestra chudoba. Vytvára sa systém fondov milosrdenstva, ale okamžite sa objavuje pliaga úžerníctva. Mnohí sa dostávajú na mizinu (Pripomína nám to dnešný stav chudoby na Slovensku?).

Luigino Bruni vo svojej knihe: *Cena nezištnosti*, popisuje moderné riešenie týchto problémov, kde sa inšpiruje pojmom "ekonomika spoločenstva", ktorá spočíva v založení takých podnikov, ktoré zapájajú do procesu produkcie a rozhodovania o zisku popri odborníkoch a majiteľoch aj zamestnancov. Okrem toho ponúkajú prácu nezamestnaným. Chiara Lubich týmto modelom vytvára novú kultúru - kultúru dávania,

ktorá pozostáva z hlbokého pochopenia tvorby a delenia zisku, pričom zisk nie je najhlavnejším cieľom podnikania.

V tomto kontexte Pápež František 4. 2. 2017 hovorí o zdieľaní zisku. Peňazí, ktoré chápe ako vyjadrenie zdieľaného života. Jeho pohľad na odmietnutých ľudí a zdôrazňuje že vytvorením “vylúčených ľudí” spoločnosti s hazardnými hrami sa starajú o patologických hráčov; zbrojársky priemysel podporuje nemocnice. Toto je pokrytectvo! Pokiaľ ekonomia produkuje iba len jedinou obeť v spoločnosti, zdieľanie sa ešte neuskutočnilo a oslava univerzálneho bratstva nie je úplná.

NIE ekonomike, ktorá zabíja, ÁNO ekonomike, ktorá umožňuje žiť, pretože zahŕňa chudobných, využíva zisky na podporu spoločenstva. (Pápež František)

Kultúra života (smrti)

Každý život je posvätný.

“Život je krása, obdivuj ho; Život je život, bojuj zaň“. (Sv. Matka Tereza)

Kultúra smrti je postavená na ekonomike vylučovania a na kultúre „vyraďovania/skartovania“.

Takýto prístup má skutočne hlboký vplyv na štruktúru spoločnosti, ktorého dôsledok je chudoba a hlad.

Evanjeliový príbeh: podporovať veľkorysú, efektívnu a praktickú otvorenosť voči potrebám druhých

Celosvetová etická mobilizácia vedená bratstvom a solidaritou zvlášť zameraná na najchudobnejších z najchudobnejších.

Celosvetová etická mobilizácia vedená univerzálnym bratstvom a solidaritou zvlášť zameraná na najchudobnejších a na tých, ktorí sú najviac vylúčení sú riešením tohoto komplexného problému.

Kultúra dialógu

Nutnosť a naliehavosť dialógu medzi kultúrami a prerozdeľovania bohatstva na zmiernenie konfliktov a chudoby.

Kultúra schopná tvoriť stratégie pre život zahrňujúci všetkých.

Tento dialóg musí byť stredobodom vzdelávania aby sa tak vyvinuli nástroje na riešenie konfliktov novými spôsobmi.

Je potrebná trpezlivosť, konzistencia, dlhodobé plánovanie ← jedná sa o dlhodobý proces kultúrnej revolúciu.

Od “Iný/druhý (nami vylúčený)” k “my”.

Kultúra a starostlivosť o najslabších

„Je to pokrytectvo nazývať sa kresťanom a odmietat' utečenca, ktorý hľadá pomoc, má hlad alebo smäd“, povedal pápež František. „Ak hovorím, že som kresťan, ale robím tieto veci, som pokrytec.“

Poznámka z rozpravy

Mária Guregová: „Oslabuje sa kresťanský i demokratický pilier našej civilizácie...“

Poznámku zapísal: Ivan Šimko

Lucia Faltinová: Spoveď dieťaťa svojho veku - od národného socializmu ku komunistickému internacionalizmu - a späť

Nasledujúci príspevok si vyžaduje pár slov k žánru. *Kresťanská revue* ma oslovila, či by som opäť neprispela článkom, tentokrát o ľuďoch na úteku. Ide o tému, ku ktorej mám veľmi blízko, no raz som nevedela rozhodnúť, ako sa jej zhostiť, aby som neopakovala to, čo už bolo inde povedané. Majúc na zreteli, že čitatelia *KR* sú dosť erudovaní, aby poznali tieto materiály, som si napokon zvolila niečo, čo nie je v *KR* žánrovo bežné. Ponúkla som osobné svedectvo. Redakcia pristala a tým prijala isté riziko, keďže ide o iný, než zvyčajný žáner. Materiálu o utečencoch je čoraz viac. Okrem niekoľkých reportáží však väčšina autorov s utečencami nikdy neprišla do osobného kontaktu. Mnohé materiály vznikli na základe pozorovania, no nie vďaka aktívnejšej interakcii s nimi. Príspevok ponúka veľmi osobnú reflexiu. Snáď mi to čitateľ odpustí a keďže na tento žáner v *KR* nie je zvyknutý, nebude to mať redakcii za zlé.

Je ráno, 27. január 2017. Pamätný deň obetí Holokaustu. Výročie oslobodenia Osvienčimu. Vraciam sa k prekladu zborníka slovenských a maďarských historikov o Jánosovi Esterházym, medzivojnovom politikovi z radov maďarskej národnostnej menšiny v prvej Československej republike. Jeho meno sa spája s maďarským iredentizmom, s problematikou ochrany práv národnostných a náboženských menšín, ako aj záchrany Židov počas Holokaustu. Esterházy, tak ako mnohí, ktorí sa podobne angažovali, sa stal kontroverzným. Pýtam sa, čo predstavuje základnú platformu vlastného konania i posudzovania zo strany druhých. V prípade Esterházyho sa neraz uvádzajú jeho kresťanské hodnoty, ako pri pozitívnom, tak i negatívnom pohľade naňho. Uvedomujem si, že nielen v prípade Esterházyho, okrajovým zostáva humanistický univerzalizmus.

Otváram počítač a, ako zvyčajne, najprv zabrdnem na internet. Sú tu dve fotografie: dve hĺby topánok. Jedny staromódne, druhé moderné. Prvé patrili tým, kto sa naposledy vyzuli v Osvienčime. Druhé tým, ktorí nemali možnosť obuť si ich -

dnešným utečencom. A potom sú tu lode. Veľkéorské i nafukovacie člny. Vtedy. A dnes. Niektoré prišli do cieľa. Mnohé nie. Niektoré z cieľa vrátili, niektoré cestou potopili. Alebo sa potopili. Vtedy. I dnes. Aj kvóty boli a sú. Výraz *numerus clausus* sa našincovi spája so Slovenskou republikou - s tou prvou, vojnovou. Žiaľ, len menej s tou druhou, dnešnou. Plus kresťanstvo ako nástroj výlučnosti: Katolícka prvá Slovenská republika sa zbavila Židov. Kresťanská (rozumej katolícka) druhá Slovenská republika prijala „až“ 149 utečencov - asýrskych kresťanov. Včera - Esterházyho strana ako most usilujúcim sa o záchranu netotalitne mysliacich medzi politikou dvoch strán identifikujúcich sa s fašizmom. Dnes - Bugárova strana (ktorú som opakovane volila v nádeji, že pomôže zachrániť nás pred nacionalizáciou Slovenska a Európy) sa stala - snáď veriac v svoje možnosti byť mostom medzi totalizujúcimi ideológiami a ich protipólom v spoločnosti - žiaľ, napokon len mostom medzi stranami, ktoré vytvárajú živnú pôdu fašizácii Slovenska. Vlaky s deportovanými Židmi strážili príslušníci Hlinkovej gardy. Dnes strážia slovenské vlaky Kotlebove hliadky. Tábory, múry, ostnaté drôty ... Slovenský premiér Fico nedávno hovoril o historickom lepidle ako prostriedku tvorby našej identity. Komunisti, ku ktorým patrili, hovorili o okovách, ktorých sme sa mali zbaviť. Nahradili sme ich tým lepidlom. Drží nás pri koreňoch seba samých. Jediný nepriateľ, ktorého máme - na Slovensku i v Českej republike, sme my sami. Nik iný ním nie je. Ani prvá Jalta, ani dnes hroziaca druhá. Len tie mosty v nás. Stavíme sa do historicky overenej úlohy mostov medzi Východom a Západom a stávame sa vazalmi totality. Myslenia. Konania. Včera. Dnes. Prezident Policajného zboru Slovenskej republiky Tibor Gašpar len pár týždňov po výročí Charty 77 podpísal vyhlásenie, v ktorom sa, okrem iného hovorí o „ľudskoprávnom imperializme zo strany protinárodne orientovaných štruktúr.“ Včera? Dnes? Stále.

Som príslušníčka generácie, ktorá zažila komunizmus, aj mlčanie tých, kto zažili a pomenej tých, kto prežili deportácie, koncentráky, gulagy. Zároveň som pamätníkom postupného otvárania pamäte. Traumy prežité i nanovo prežívané. Dovolávanie sa historickej spravodlivosti je viac-menej nemožné. Dočkať sa akej-takej satisfakcie, je kde-tu možné. Dovolať sa spravodlivosti v spoločnosti, kde spravodlivosť rovná sa sci fi, je sci-fi. No, na ráno zachádzam príliš ďaleko. A tak sa mi začínajú v mysli zjavovať fotografie - momentky z vlastného života. Sprvu z posledných dvoch rokov. A potom sa splieta minulosť a súčasnosť.

Leto roku 2015 je na sklonku. Na Facebooku píše moja priateľka Zuzana Kizáková, mladá Židovka slovensko-maďarského pôvodu, že na druhý deň ráno ide na vlak do Keleti s vecami pre utečencov, ktorí uviazli na hlavnej budapeštianskej stanici. Nemá auto. Ide s batohmi na vlak. Moja Fabia je naporúdzi. Pridávajú sa ďalšie autá. Náš prvý „konvoj“. V priebehu dňa sa nazbiera toľko vecí, že autá sú nabalené na prasknutie. Manželia Kleinertovci zohnali zo dňa na deň 7 ton vecí. Áno, je to tá známa talentovaná slovenská módna návrhárka - hoci väčšiu slávu si s manželom zaslúžia pre filantropiu. A ďalší a ďalší. Nie sme súčasťou žiadnej organizácie. Máme len Facebook. Každá výzva, ktorú na ňom uverejníme, sa stretáva s pozitívnou odozvou. Prekračujeme slovensko-maďarskú hranicu. Do Budapešti som nikdy nedošla: keď som videla prvý pochod, niekde za Győrom smerom na juh, nedokázala som ísť ďalej. Tí ľudia ma potrebovali tu. To boli začiatky utečeneckých pochodov cez Maďarsko. Zmätko v tom, čo je a nie je dovolené zo strany maďarských úradov. Minimálna koordinácia. Horúčkovitá komunikácia s ostatnými na cestách, ktorí tiež prišli pomôcť.

Zo Slovenska, Nemecka, Rakúska. Francúzska, Španielska, z Dánska i zo Švédska. Nasadli do auta a prišli.

Až po prekročení hranice si uvedomujeme, že pokoj a trpezlivosť sú naše hlavné zbrane - v boji s vlastnou zvedavosťou (áno, aj to!), neistotou (čo nás vlastne čaká), nedočkavosťou (kedy uvidím prvého utečenca?). Strach? Skoro vôbec som ho nepociťovala. Mnohí sa ma na to dodnes pýtajú. Až keď som mala v aute utečencov, ktorí mi zverili svoje životy. Alebo životy svojich žien, detí, matiek, či sestier. Až vtedy som si uvedomila istý strach. Dva druhy strachu. Že musím šoférovať opatrne, aby sme nemali dopravnú nehodu. A strach, že sa nám nepodarí rodinu opäť spojiť - v Európe sú dodnes tisíce stratených utečeneckých detí. Rodičia ma tvrdo vychovali: keď sa bojíš, nechod' do lesa - a nikdy nesadaj za volant. A tak nastupuje vláda rozumu. Človek sa v týchto situáciách priam horúčkovo sústreďuje na to, aby: 1. nestratil cestu (na poľných cestách-necestách je navigácia nanič); 2. aby mu nedošiel benzín (pre neustále odkláňanie trasy človek najazdí niekoľko sto kilometrov v okruhu, ktorý má len zopár kilometrov štvorcových, navyše v prostredí, kde nie sú čerpacie stanice alebo v noci, keď sú zatvorené); 3. aby sa mu podarilo dostať svojich spolujazdcov čo najďalej, kam len to pôjde, 4. a nadovšetko, ak má v aute len časť rodiny, aby sa napokon stretli.

Zastavujeme na poli, vykladáme šatstvo, topánky, jedlo, vodu, plienky, dámske vložky. Zopár detských kočíkov. Ešte sme neskúsení a zisťujeme, že treba najmä batohy. A topánky, topánky, topánky. Veľa, priveľa utečencov má len šľapky - tie gumené žabky, ktoré poznáme z kúpaliska. Chodidlá majú odreté do krvi. Ošetrujem im nohy, obväzujem a hľadám pár topánok ... aj ten je neraz nemožné nájsť, tak aspoň nejaké dve podobné, aby v tom mohli napredovať. A o číslo-dve väčšie, aby do nich vošla obviazaná noha.

Treba mi ísť na toaletu. Ale kam, keď navôkol je maďarská rovina? Ešte aj to pole je už pokosené! Žiaden strom, ani krík. A okolo stovky ľudí. Odvtedy som videla desiatky mužov i žien v týchto pochodoch, ktorí, rovnako ako my ostatní, vykonávali svoju potrebu na verejnosti. Nie, v týchto situáciách niet inej možnosti, len priznať si, že sme príslušníci živočíšnej ríše. Hanblivosť tu nemá miesto. Ani posmech. Na čele pochodu sú mladí ľudia, najmä muži, zopár žien. Mnohí si spievajú a smejú sa. I to im médiá a „vd'aka“ nim aj verejnosť vyčítajú. Aj to je zdrojom „poznania“ situácie, sprostredkovanej hŕstkou novinárov, ktorí vyrazili do terénu, na úlohu dostali pár hodín. „Dôkazom“, že ide o mladých ekonomických migrantov. Hŕstka novinárov postáva nedočkavo pri nás, ziaľ čo my vykladáme veci. Oko novinára je jastrabie. Hurá, už sú tu! Ale veď vôbec nevyzerajú na utečencov! (Ako má vyzeráť utečenec podľa našich očakávaní? A aké majú byť tie očakávania, keď väčšina našincov nikdy nikam nemusela, alebo sa jej nechcelo, či sa bála utiecť?) Cvakneme si to a fičíme domov. Robiť spravodajstvo priamo z terénu.

O pol hodinu sa blížia ostatní účastníci pochodu, dlhého vyše 6 kilometrov. Jeho fázy vznikajú prirodzene. Najprv mladí - niektorí ešte zdraví, silnejší. Potom rodiny, ktorým sa podarilo udržať spolu. Potom starší. A napokon starci a chorí, zranení. Na tých väčšina novinárov nečakala. Nemali čas.

Na ceste vznikajú spontánne zastávky. A akési mini-tábory najmä na lokálnych železničných stanicách. Hovorím im Babylon. Staničné hlásenia sú len v maďarčine. Ostatní hovoria svojím jazykom. Nik nerozumie nikomu. A zväčša ani ničomu. Väčšina ľudí nevie hovoriť inak, ako svojím vlastným jazykom, ktorým je navyše neraz miestny

dialekt. Ich je exotický pre nás a náš je exotický pre nich. Tak navzájom zbierame čriepky reči, aby sme sa vedeli dohovoriť. Poniektorí mi na papier napíšu odkaz pre ich krajanov na ceste. Komunikujeme, rukami-nohami.

Mojimi častými spolujazdcami sú tí, na ktorých sa dnes akosi pozabudlo: Chazari z Afganistanu, Kurdi z Iraku. Mnohí odpadávajú od vyčerpania, no ani v aute si nepospia. Od únavy i od strachu. Nielen z neznáma naokolo. Aj ja môžem byť ktokoľvek. Kurdska rodina s bábätkom a trojročným synom, ktorí prežili bárku i zatvorený prives nákladiaku, mala odvahu prijať moju ponuku kúsok ich odviezť. Chlapček vzadu v otcovom lone si začína pospevovať. Otec ho tiši, aby ma nerušil. Pridávam sa k spevu. O chvíľu spievame všetci. Rodina sa konečne smeje. Nevie, ako ďaleko sa nám podarí dôjsť. Situácia na hraniciach sa stále mení. Maďarsko-rakúsku hranicu prechádzame popri hliadkach bez problému, dokonca nám mávajú. A tak sme sa dospievali až na viedenskú Südbahnhof, odkiaľ odchádzajú vlaky do Mnichova. Je tu množstvo humanitárnych pracovníkov i tlmočníkov. Muž sa zrazu úpenlivo rozplače. Kurdska tlmočnica mi vysvetľuje, že plače, lebo nevie anglicky, aby mi povedal, čo pre nich znamená naša pomoc. Stojíme vedľa seba mlčky na peróne. Ja plakať nemôžem, musím vidieť naspäť na cestu. Tak, ako som si zakázala plakať, keď som sa v roku 1988 ako 18-ročná rozhodla sama zostať v USA. Nedovolila som si plakať, aby ma tie slzy nezviedli na cestu domov. Roky som potom nedokázala vyroniť slzu a dlho som sa učila opäť plakať.

Po návrate domov vyhľadám cédečka, ktoré mi dali moji sýrski priatelia, keď som tam pred rokmi bola. Beriem ich do auta. A „exotickým“ priateľom z Blízkeho Východu v Anglicku píšem mail, aby mi poslali zopár cédečiek s detskými pesničkami. To sa potom stáva spolu s čoraz väčšou lekárničkou, batohmi a kvantami topánok súčasťou výbavy môjho auta.

Prichádza autobus plný ľudí, vraj z južnej hranice. Vidím, ako z okna hľadá muž. Či je to žena? Netuším pre poznačenie Downovym syndrómom. Sľubujem si, že keď zastavia, vyhľadám túto osobu. Mariam má 32 rokov. Až sem sa dostala so svojou 70-ročnou matkou a 29-ročným bratom. Khalid chodí o palici. Nohu mu roztrhla črepina bomby, ktorá im zabila otca. Nemá ju v poriadku, ale vraví, že v nemocnici už viac urobiť nemohli, lebo mali priveľa práce s inými, kto dopadli oveľa horšie, ako on. Pred maďarsko-rakúskou hranicou musíme zastať. Autá prechádzať nesmú, povolený je len prechod pešo. Nesiem im igelitku, celý ich majetok. Kráčam s nimi cez územie nikoho. Tak, ako som v roku 1988 išla cez česko-rakúsku hranicu v Mikulove. Mala som jeden kufor - sukňu, dve tričká, žiaden slovník. Kúsok od tej hranice sa v januári roku 1950 ako 16-ročný podhrabal popod ostnatý drôt môj otec. Chytili ho v ruskej zóne. Odsedel si to. A náš kádrový profil mal ešte aj v 80. rokoch identitu: otec - výmaz trestu. Kráčam a necítim strach. Len pálenie očí pre slzy, ktoré opäť nemôžem vyroniť. Títo traja Sýrčania potrebujú môj úsmev a silu.

Opäť v aute. Strašný smrad. Pach auta sa mieša s pachom neumytých tiel, otvorených rán a mojich psov. Vonku je síce teplo, no moji spolucestujúci sú uzímení od vyčerpania. Moje dve spolujazdkyne - 17 ročná dievčina so starou matkou. Starý otec a vnuk idú pešo, aby sme do auta mohli ešte cestou vziať niekoho, kto kráčať nevládze. Ako jeho vnučka. Jej hnisajúce lýtko znásobuje smrad v aute. Na južnej hranici si ju „podalí“ pohraničiar. Dali ju svojim psom. Dokráčala až na sever. Mám strach, že smrad, ktorý je v aute, pochádza aj z mojich dvoch psov, ktorých často

vozím. Sú určení na záchranárstvo a canisterapiu. Čo, ak si dievčina uvedomí pôvod toho pachu a ten ju psychicky celkom zloží pre to, čo na juhu prežila?

Prichádzam k rodičom a za rodinným stolom, za ktorým po rokoch odlúčenia z osobných i režimových dôvodov opäť všetci spolu sedávame. V našom rodinnom dome, kde kedysi spolu s mojimi starými rodičmi žila židovská rodina. Po začiatku deportácii im vybudoval starý otec pod strechou úkryt. Nepoužili ho. Pán Jakubovič poslal svoju manželku i deti do Maďarska, do bezpečia. Po spustení tamojších transportov ich prvým poslali do Osvienčimu. Navždy. Pán Jakubovič vojnu prežil a po komunistickom prevrate dožil v Izraeli.

Za rodinným stolom rozprávam niektoré z príbehov z ciest za utečencami. Moja mladšia sestra oznamuje, že je vyslaná na Blízky Východ. Smeruje inam, než ja. Na miesto, ktoré dnes patrí z hľadiska terorizmu medzi najnebezpečnejšie na svete. Mama si mlčky pripaľuje ďalšiu cigaretu. Otec mlčky plače. Nevracia, či sa o nás boja. A nebránia nám vydať sa na cestu. Naši vyše 80-roční rodičia. Prežili druhú svetovú vojnu, 50. roky i rok 1968. Spolu sme zažili aj 70. a 80. roky. Ľuba Lesná, špičková investigatívna novinárka a dramatička nedávno uviedla svoju hru *Supy versus klarinet*. Hra je podľa skutočného príbehu mladého východonemeckého klarinetistu, ktorého pri prechode slovensko-rakúskej hranici práve v tom poslednom období roztrhali SUPy: samostatne útočiace psy. Na to boli vyšľachtené. Spolu s ňou i s mojimi rodičmi sme prežili aj 90. roky mečiarizmu, kedy psychické a fyzické násilie, vrátane vraždy a únosu, boli *modom operandi*.

Na cestách bolo mnoho mužov, aj veľmi veľa žien, ktoré pomáhali. Nebojácne, húževnato. Ale boli a sú tu aj ženy - dokonca aj v radoch lekárov, ktoré odmietli pomôcť, lebo údajne islamizujeme Európu. Nie som Bond a o bezpečnostnej problematike viem z mojej akademickej i profesionálnej praxe dosť, aby som si uvedomovala bezpečnostné riziká. Najväčšie také riziko však je, že utečenci sa v našich radoch stretnú s takými postojmi, ktoré radikalizujú nielen nás, ale aj ich - či skôr ich potomkov, ktorí sa tu narodí.

Štáty Vyšegrádskej štvorky si pre svoj odmietavý postoj voči utečencom vyslúžili v EÚ prezývku Vyšegrádske sv..e . Nie, nie svätice. Ale aj u nás sa nájdu ľudia, ktorí majú práve k nim blízko. Zuzka Kizáková opustila skvelú kariéru a mestský život v Bratislave a so svojím priateľom, ktorého stretla na cestách za utečencami, žije na usadlosti v poliach na maďarsko-srbskej hranici. Pomáhajú utečencom. Ľuba Lesná si svojou odvahou a statočnosťou „vyslúžila“ vyčlenenie z babišovského mediálneho prostredia. Naďalej naplno vníma a poukazuje na neduhy našich dejín a súčasnosti. Slovenská režisérka a dramatička Anka Grusková nedávno uviedla svoj dokumentárny film o Irene Brežnej. Nebolo to ľahké ani pre jednu: téma humanitárnej angažovanosti sa neraz stretáva s problematickým prístupom verejnosti, no tiež predstavuje veľké výzvy pre vlastnú psychiku. Dana Kleinert s rodinou sa naďalej venuje filantropii tak, ako málokto. A popri týchto stáliciach ľudskosti, sú tu stále aj stálice neľudskosti. Popri čoraz väčších zemepánoch ako je Kotleba a Babiš, tu naďalej stoja pevní Fico, Orbán, Zeman a všemocný Putin. Medzi nich pristál meteorit Trump.

Maďarsko kedysi prijímalo utečencov zo Slovenska, neskôr vypravilo transporty do lágrov. Spolu sme v Sovietskom bloku kedysi postavili a neskôr zas odstránili múr i ostnatý drôt, ktorým sa komunistický režim chránil pred svetom, aby neskôr cezeň utekali stovky ľudí. Mnohí z nich na tých plotoch i múre stretli predčasnú smrť. Maďarsko nedávno povolilo vstup utečencom, potom postavilo plot. Doma zavše

dobre, no za plotom vždy nanič. Zvonka i zvnútra. Žiaden plot nikoho neuchránil, len sa neraz stal príčinou utrpenia.

Vraciam sa domov, k môjmu partnerovi. Pre svoj nekomunistický, neslovenský a neslovanský pôvod, no najmä preto, že už štyri desaťročia od svojho príchodu na Slovensko bojuje proti totalite, rasizmu xenofóbii, sa tu opäť stáva terčom politického záujmu, tentokrát kotlebovcov. Nemá strach. Má strach o mňa. O pár mesiacov sa chystám do Libanonu. Do utečeneckého tábora, pár kilometrov od Sýrie. Popri ňom pôsobí Stredisko pre mier a uzmierenie. Nebojím sa ísť. Strach mám len z toho, že ako stádo sa opäť rútime v lavíne našej neľudskosti do civilizačnej čiernej diery. Hoci je pred nami jar a mal by prísť odmäk, všade naokolo sa ochladzuje. Kam sa podelo Masarykovo sub specie aeternitatis? Jeho miesto prevzal Übermensch. Opäť

A „moji“ utečenci? Neviem, kde sú a či sú. Ale rozhodla som sa, že žijú tak dobre, ako sa len dá. Tak, ako aj my. Bezohľadu na režim a aktuálnu situáciu.

(Túto svoju osobnú skúsenosť s utečeneckou drámou napísala Lucia Faltinová pre Kresťanskú revue, ale keďže sa nemohla zúčastniť nášho semináru, súhlasila s publikáciou svojho textu aj v našom eZborníku)

Fotodokumentácia:

